

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Första Kammaren. N:o 14.

Lördagen den 18 Mars 1876.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen.

Vid fortsatt föredragning af Banko-Utskottets memorial N:o 7, med förslag till ändringar i Bankoreglementet och i Riksbankens aflöningsstat, biföllos 3:dje och 4:de samt 6:te--9:de punkterna, och lades den 5:te punkten till handlingarne.

Föredrogos ånyo och biföllos Stats-Utskottets den 16 och 17 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från sergeantbostället Stålsbyn N:o 1 under Vermlands regemente;

N:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från ryttmästarebostället vid skånska husarregementet Rebbelberga kungsgård i Kristianstads län;

N:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från f. d. korporalsbostället under skånska dragonregementet N:is 12 och 14 Östraby; samt

N:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från f. d. pipare- och trumslagarebostället vid Uplands regemente Tibble N:o 7.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets den 16 och 17 dennes bordlagda utlåtande N:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från kronan tillhöriga hemmanen Greby i Forss socken af Södermanlands län.

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.*

Herr Montgomery Cederhielm: I den nu föredragna Kongl. propositionen har Stats-Utskottet gjort den ändring, att då

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)*

Kongl. Maj:t föreslagit att den ifrågavarande jordafsöndringen måtte få ega rum mot en årlig afgäld, motsvarande afsöndringens andel i hemmanslottens nuvarande arrende och öfriga utskylder att af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet i författningsenlig ordning bestämmas, så har deremot Utskottet hemställt, att årlig afgäld i penningar, icke understigande afsöndringens andel i hemmanslottens nuvarande arrende och öfriga utskylder, bestämmas i den ordning Kongl. förordningen den 14 April 1866, angående jord eller lägenhets afstående för allmänt behof, föreskrifver. Här är för det första att märka, det mångfaldiga gånger förut sådana afsöndringar från kronans jord på det af Kongl. Maj:t föreslagna sätt egt rum för industriela företag, och senast vid 1859—1860 årens riksdag, då till förmån för Brukseparen Th. Munktell på sådana vilkor medgafs afsöndring af en jordrymd om ett tunnland 19 kappland, hvilken denne erhöll för att derå uppföra arbetarebostäder för sina verkstäder i Eskilstuna. Den nu ifrågavarande, till förmån för tvenne andra fabrikanter i Eskilstuna begärda afsöndringen afser ett jordstycke, som är beläget helt nära den åt Munktell upplåtta mark och af ungefär samma areal, enär sistnämnda afsöndring utgjorde ett tunnland 19 kappland och den förra ett tunnland $26\frac{2}{10}$ kappland. Det synes därför vara litet oegentligt att nu gå tillväga på annat sätt än tillföre vid ett likartadt fall, då den afsöndrade marken låg på samma hemman och alldeles invid den nu ifrågavarande.

Detta är det ena skälet hvarföre jag anser Kongl. Maj:ts proposition böra bifallas. Det andra är, att den ifrågavanrade marken är så ytterst obetydlig, såväl till omfång som beskaffenhet, enär densamma, enligt beskrifningen, utgör endast 4 kappland åker, hvaremot backar och stenbunden mark uppgå till ett tunnland $22\frac{2}{10}$ kappland. Af det hela är åkerjorden således en försvinnande liten del och den öfriga marken torde vara ganska värdelös utom för det ändamål, hvartill den är afsedd, eller till plats för byggnader. Jag tror icke, att den lilla jordareal, som här är i fråga, bör belastas med de ganska betydliga kostnader, som skulle uppstå genom densammans exproprierande enligt Kongl. förordningen den 14 April 1866, och hvilka finge bestridas af jordegaren allena.

Det synes af betänkandet, som om Utskottet hyst en misstro, en fruktan för att den blifvande afgälden skulle komma att uppgå till mycket ringa belopp, då Utskottet säger, att denna afgäld "i intet fall torde böra understiga det belopp, som motsvarar afsöndringens andel i hemmanslottens nuvarande arrende och öfriga utskylder". Det förefaller, som om man tänkt sig möjligheten att ett tillvägagående i detta fall efter 1866 års författning skulle lemna så dåligt resultat, att fara vore, det den på sådant sätt bestämda afgälden icke skulle kunna anses motsvara afsöndringens andel i utskylderna. Man kan häraf se att det nu egentligen är fråga om att inkasta på en ny bana, det vill säga, att man, till följd af de talrika medgifvanden som hittills blifvit gjorda till förmån för städer och verk samt vid något tillfälle måhända på ganska goda vilkor för dessa, nu skulle frångå detta system och låta fabriksidkare till deras fulla värde betala sådana an-

läggningar. Mot detta kunde man visserligen i allmänhet icke hafva något att erinra, men jag tror att detta tillfälle är illa valdt för genomförande af en sådan princip, hvarför jag för min del anhåller att Kammaren, med afslag på Utskottets hemställan, ville bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)*

Grefve Mörner, Axel: Den föregående talaren har behagat yttra, att han ansåg den här ifrågavarande jordrymden vara af allt för ringa omfång och värde, att man med afseende å densamma skulle fästa sådan vikt vid att på behörigt sätt bevaka kronans rätt, eller, med andra ord, han ansåg lämpligt att för den ringa afgäld, som i Kongl. Maj:ts proposition blifvit ifrågasatt, öfverlåta denna jordrymd om 1½ tunnland att för alltid under full eganderätt besittas af dem, som begärt densamma för att derå uppföra en filfabrik. Om det än för längre tid tillbaka blifvit bruksegaren Munktell medgifvet att på särdeles billiga villkor få tillägna sig en staten då tillhörig jordrymd, kan jag likväl icke inse, att detta utgör en omständighet, som bör föranleda till förnyande af en sådan åtgärd, helst de industriella förhållandena sedan dess i väsentlig mån utvecklats och gestaltats på annat sätt än förr och industrien numera vunnit en kraft, som den icke egde, då Munktells anläggning behöfde utvidgas. Jag vågar derfor påstå, att, när det är fråga om en industriell anläggning sådan som denna, bör den, derest villkoren icke äro allt för orimliga, kunna sjelf bekosta hvad som erfordras för tomter, till förbättring af byggnader med mera. Det säges uttryckligen af sökandena, att anledningen hvarför de behöfva utvidga sina lokaler är att söka i ökad efterfrågan. Då de sålunda hafva ökad efterfrågan på sin tillverkning, är det gifvet, att de äfven hafva ökad afsättning och, i följd deraf, ökad vinst. Vid sådant förhållande tror jag icke, att kronan behöfver mellankomma med särskild gåfva till dem, helst kronan icke, såsom med full rättvisa skulle öfverensstämma, kan gifva sådana gåfvor åt alla samhällsmedlemmar, som deraf äro i behof. Jag tror icke heller, att denna industri är så riksviktig, att den behöfver särskildt uppmuntras. Det torde äfven tillåtas mig fästa uppmärksamheten derpå, att sökandena i sin ingifna ansökning anført, hurusom "det område, sökandena från början haft att disponera för anläggandet af fabriken, genom föregående tillbyggnader vore så strängt taget i anspråk, att plats för ytterligare byggnader derå ej funnes, samt angränsande gårdar ej utan allt för hög lösen stodo att inköpa". De säga således icke, att det vore dem omöjligt att erhålla tomter på angränsande och tjeuliga platser, utan blott att lösen för dessa skulle blifva allt för hög, det vill med andra ord säga, att de af kronan begära en gåfva, en omständighet, som äfven föranledt Konungens Befallningshafvande i Södermanlands län, hvilken myndighet väl bör vara i tillfälle att känna förhållandena, att i ämnet afgifva det yttrande, "att ehuru här vore fråga om en ringa jordrymd af föga värde, ansåge likväl, med afseende å de flera liknande ansökningar, som bifall till den nu ifrågavarande kunde frankalla, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande sig böra tveka att till densamma tillstyrka bifall, helst sökand-

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)*

dena grundat sin ansökan på den omständigheten, att enskilda tomter och gårdar för ifrågasatta ändamålet väl ej vore omöjliga att anskaffa, men att sådant medförde ökade utgifter; och det syntes Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tvifvelaktigt, om det vore ett statsändamål att medla ett sådant förhållande af helt enskild beskaffenhet.“ Detta Landshöfdinge-embetets i Södermanlands län uttalande får man väl lof tillmäta en icke ringa betydelse, då man väl icke lär vilja tillvita detta embete att på något sätt vara obenäget för industriens utveckling eller framåtgående i allmänhet inom provinsen, samt föröfrigt uttalandet innebär en riktig grundsats; och då här icke är fråga om att förmena sökandena att erhålla den begärda tomten, utan blott att de skola för densamma erlägga den betalning och deltaga i de onera, som kunna dem lagligen åläggas, tror jag icke att Utskottets förslag är grundadt på annat än rättvisa, billighet och iakttagande af ett klokt förfarande med statens egendom.

Här har blifvit anmärkt, att det skulle vara otjenligt att genom expropriation bestämma värdet af den ifrågavarande jorden, att denna förrättning skulle åstadkomma allt för stora kostnader i förhållande till tomtens värde. Om sökandena finna dessa kostnader för stora, står det dem ju öppet att köpa de enskilda tomterna, hvarom jag förut talat. Det är icke Utskottets påhitt att föreslå tillämpandet på denna förrättning af expropriationslagen; Kongl. Maj:t har i en till Riksdagen under innevarande år aflåten proposition sjelf föreslagit, att då olika meningar förefinnas rörande storleken af den årliga afgäld, som skall åsättas en afsöndrad lägenhet, skulle detta bestämmas i enlighet med denna lag, hvilket förslag nyligen af Herrarne bifallits genom Kammarens godkännande af Stats-Utskottets betänkande N:o 39 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring från boställshemmanet Ostraby i Skåne; och som Kongl. Maj:t funnit att denna förordning bör tillämpas vid bestämmande af värdet å jord som skall afstås såväl af enskilda till kronan som af denna till enskilda, har, såsom Herrarne finna, Utskottet endast följt den anvisning Kongl. Maj:t sålunda behagat i nåder gifva. Hvad slutligen beträffar kostnaderna för expropriationen, är att märka, att, i händelse parterne derom enas, densamma icke behöfver blifva så stor, enär, enligt 7 § i expropriationslagen, de kunna utse expropriationsnämnden på särskildt sätt, utan iakttagande af det vanliga förfarandet, hvarmed större kostnader bruka följa. Det heter nemligen i 7 § “komma parterna å ömse sidor öfverens om val af särskild nämnd; då skall den utgöras af de män, som valde blifvit, utan att så förfares, som i 3 § stadgad är. Parterne egen, i ty fall, äfven ett större eller mindre, dock alltid ojemnt, antal till nämnd välja“. Således kan, derest parterne äro ense, antalet bestämmas vida lägre, såsom jag tror, vanligen till tre personer, då alltså kostnaderna blifva betydligt förminskade.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Grefve Sparre: Jag har reserverat mig mot Stats-Utskottets

föreliggande betänkande, derföre att jag icke delar den åsigt, som Utskottet i sitt förslag uttalat. Jag anser väl att, när af det allmänna jord afstås åt enskilda personer, dessa ock skola betala värdet af densamma efter förhanden varande förhållanden, men det förefaller mig att, då denna princip är alldeles ny, borde man icke tillämpa den på en så obetydlig fråga som den förevarande, der det endast gäller en afsöndring af $1\frac{3}{4}$ tunnland jord af särdeles medelmåttig beskaffenhet, utan hellre afvakta ett bättre tillfälle att göra densamma gällande. Mot hvad af den föregående talaren blifvit anfördt derom, att i fråga om en jordafsöndring från f. d. korporalsbostället Ostraby i Skåne blifvit föreslaget att tillämpa expropriationslagen, får jag erinra, att detta fall berör ett helt annat förhållande än det nu ifrågavarande. Der uppstod nemligen svårighet att bestämma afsöndringens värde, då detta af förrättningsmännen uppskattades till endast 37,8 kubikfot spanmål, men af boställets arrendator och närvarande allmänna ombud till 63 kubikfot, hvarförutan det särskilda förhållande var för handen, att det gälde att afsöndra jord för allmänt behof och till förmån för kyrkans egendom inom församlingen.

På grund af hvad jag nu anfördt och då jag anser det icke vara skäl att på en så liten fråga som den förevarande tillämpa den föreslagna, för öfrigt rigtiga principen, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr von Koch: Saken kanske knappt förtjenar den uppmärksamhet, att vi icke genom att länge diskutera densamma, trycka bort mer än vinsten för kronan af den ifrågavarande afsöndringen. Då emellertid Kongl. Maj:t föreslagit åtgärden på grund af Kammarkollegii tillstyrkan och det förefaller mig som, om densamma än icke må anses beröra ett allmänt statsbehof, det dock, åtminstone i den allmänna helsovårdens intresse, måste betraktas såsom ett temligen allmänt behof, att fabriksidkare få tillfälle så hysa sina arbetare, att dessa ej summanpackas allt för mycket, hvilket i många afseenden är skadligt; så och då den af en talare på södermanlandsbänken föreslagna utväg för ifrågavarande sökande att köpa af sina grannars troligen bebygda tomter, är ett sätt, hvarmed man i allmänhet icke hjälper sig i trångt bebygda städer, får jag anhålla, att Kammaren behagade bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Då jag med min röst bidragit till det slut, hvartill i denna fråga Utskottet kommit, anser jag mig böra försvara detsamma, dervid jag endast vill framhålla, att då den grundsatsen att kronan bör taga betalt för sin jord efter hvad den är värd erkännes vara riktig, och kronan, då den i likartade fall behöfver köpa jord, sjelf får betala densamma efter denna grund, samt ifrågavarande byggnadstomter, som ligga invid staden och för hvilka man, derest de utbjödes å auktion, sannolikt skulle få ganska mycket betalt, synas mig hafva vida högre värde, än den öfriga utarrenderade jorden; så och då ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag kunde gifva an-

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)*

Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)

ledning till upprepade försök att på detta sätt erhålla tomter för underpris, finner jag det vara klart, att man bör vidhålla den grund-sats, som är erkänd såsom riktig, hvarför jag förenar mig med dem, som yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Lagerstråle: Af den diskussion, som öfver denna fråga blifvit förd, skulle man kunna tro, att det vore en synnerligt stor skilnad mellan de af Kongl. Maj:t och Utskottet framlagda förslag i ämnet.

Jag tror dock icke, att denna skilnad är särdeles betydlig. Här är nemligen icke af Utskottet föreslaget, att det jordområde, som sökandena anhålla få till sig upplåtet, skulle afträdas mot något kapitalbelopp, bestämdt i enlighet med expropriationslagen; Utskottet har endast tillstyrkt, att den afgäld, som skall utgå från afsöndringen, måtte bestämmas i enlighet med föreskrifterna i denna lag. Kongl. Maj:t åter har föreslagit, att årlig afgäld, motsvarande afsöndringens andel i hemmanslottens nuvarande arrende och öfriga utskylder, skulle af Konungens Befallningshafvaende i länet i författningsenlig ordning bestämmas. Om det nuvarande arrendet utgör den högsta ersättning kronan kan komma att få för hemmanslottet i sin helhet, så skulle denna afgäld, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, blifva en i riktig proportion uträknad andel af detta arrende. Jag föreställer mig att, med det ena eller andra sättet för bestämmandet af afgälden, skilnaden icke kan, då fråga är om ett område af endast ett eller annat tunnland, blifva särdeles stor.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande utlåtande och dels att Kammarren, med afslag å Utskottets deri gjorda hemställan, för så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga proposition, skulle bifalla samma proposition oförändrad; framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, samt sedermera proposition på afslag å utlåtandet i dess från Kongl. Maj:ts proposition afvikande del och bifall till samma proposition oförändrad, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogos ånyo och bifollos Stats-Utskottets den 16 och 17 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 42, i anledning af väckt motion om eftergift af kronans rätt till danaarf efter aflidne smeden Carl Malmberg vid Eriksdal;

N:o 43, i anledning af väckt motion angående restitution till fabriksidkaren J. S. Svensson af tillverkningsafgift för bränvin; och

N:o 44, angående Kongl. Maj:ts nådiga framställning om anvisande

af medel för utförande af åtskilliga nybyggnader och andra arbeten vid statens jernvägar äfvensom för anskaffande af jernvägsmateriel.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 16 och 17 dennes bordlagda utlåtande N:o 45, i anledning af Riksdagens år 1875 församlade revisorerers berättelse angående granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1873.

§§ 1—8.

Utskottets hemställanden biföllos.

§ 9.

Grefve Hamilton: Ehuru Utskottet icke sagt det, ligger det dock i sakens natur att Utskottet föreslagit den ifrågavarande åtgärden, icke för att få veta huru allmänna verk och inrättningar, som hafva enskilda tillgångar, använda dessa, utan för att revisorerne skulle få veta, huru mycket dessa verk och inrättningar ega af enskilda tillgångar, för att man med ledning derutaf må kunna bestämma, huruvida de kunna undvara statsbidrag. Ur denna synpunkt kan det finnas något skäl för Stats-Utskottets framställning, men jag tror likväl att ännu giltigare skäl tala deremot. Till en början innehåller 72 § Riksdagsordningen hvad som egentligen åligger revisorerne, och det heter der: "Å hvarje lagtima riksdag förordnas revisorer — — — att enligt Regeringsformen och särskild instruktion granska statsverkets, Riksbankens och Riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning." Detta är således enligt grundlagen det enda, hvarned revisorerne hafva något att göra. I enlighet dermed är också instruktionen för Riksdagens revisorer affattad, då det i andra punkten af 1 § i berörda instruktion säges, att det skall tillhandahållas revisorerne "Statskontorets så ock alla öfriga vederbörande verks och myndigheters till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifna berättelser om tillståndet och styrelsen af de under deras förvaltning stående delar af Statsverket för samma tid". Hvarken i grundlagarne eller i revisorerernes instruktion förekommer något, som kan gifva anledning till att revisorerne skulle granska allmänna inrättningars enskilda tillgångar. Någon gång skulle också en sådan granskning utan tvifvel medföra icke alldeles oväsentliga olägenheter. Jag tänker härvid på den allmänna inrättning, som ligger mig närmast, nemligen Svenska akademien. Akademien hade i forna tider ett icke obetydligt statsanslag, som till följd af myntförsämringen sedermera sjönk tillsamman. Det ökades väl sedan med ett bidrag till utgifvande af ett ordboksarbete, men då Riksdagen och revisorerne tyckte att detta arbete framskred för långsamt, afsade Akademien sig anslaget, och åttujuter nu endast i anslag af staten ett

*Angående
fullständighet i
allmänna verks
redovisningar.*

*Angående
fullständighet i
allmänna verk's
redovisningar.
(Forts.)*

belopp af 2,250 kronor. Akademien anses väl hafva ett ytterligare anslag å 6,000 kronor, men detta, som är ett anslag till understöd åt vitterhetsidkare, disponeras af Kongl. Maj:t, och Akademien har endast att föreslå dem, som deraf böra komma i åtnjutande. Det är således endast för de 2,250 kronor, hvilka Akademien har i statsanslag, som revisorerne skulle ega rätt att granska Akademiens enskilda räkenskaper. Man skulle nu mycket väl kunna tänka sig att resultatet af denna granskning kunde blifva, att revisorerne funne, att Svenska akademien icke behöfde något anslag eller icke gjort sig förtjent af något sådant, och jag tror att Akademien skulle hellre underkasta sig att förlora anslaget än att låta sina enskilda tillgångar undergå offentlig granskning; och detta icke derföre att dessa vårdas illa hvarken i afseende på sättet, hvarpå förmögenheten växer, eller i afseende på medlens användande, men dessa medel skulle naturligtvis bindas så, att Akademien icke skulle kunna använda dem för sådana ändamål, som icke aldeles omedelbart syntes lända vitterheten till gagn, men som dock äro i dess intresse. Det är t. ex. klart att Akademien någon gång vill understödja enkor och fattiga barn efter aflidna litteratörer eller vitterhetsidkare, hvilka hafva ett yrke, som tyvärr i allmänhet är föga lönande, i följd hvaraf deras familjer ofta befinna sig i en temligen klen ekonomisk ställning. Sjelfva granlagenheten kan fordra, att man icke vill göra sådana bidrag till föremål för offentligheten; och det kunde falla revisorerne in att säga, att som Akademien användt 2,000 kronor till gåfvor och understöd, vore det så godt att anslaget nedsattes till 250 kronor och att Akademien underlåte att vara frikostig.

Jag kan icke se, att staten skulle hafva något gagn af en sådan granskning, men att den skulle leda till hvarjehanda olägenheter; och då den icke är påkallad vare sig af grundlagarne eller revisorerens instruktion, vågar jag anhålla, att Kammaren behagade afslå denna punkt.

Herr Montgomery Cederhielm: Till en början får jag fästa uppmärksamheten på att det här endast är fråga om sådana verk och inrättningar, hvilka årligen skola för Statsrevisorernes granskning aflemna sina räkenskaper. Det är icke fråga om några andra, men i afseende på sådana verk och inrättningar som hafva statsanslag och andra inkomstkällor hafva revisorerne önskat att erhålla redovisning för deras enskilda tillgångar. Det är, som jag tror, i förslaget försigtigt framställt, ty man anhåller att det måtte ske, för så vidt det kan dem åläggas, d. v. s. att när de icke vilja aflemna sådana uppgifter, föreställer jag mig att sådant icke kan dem åläggas, och i sådant fall komma de icke att aflemna någon redovisning. Då de flesta sådana inrättningar öfverlemna sina räkenskaper till statsrevisorerna, har man trott det vara lämpligt att alla deras tillgångar blefve på en gång af revisorerne öfversedda, och man kan väl säga att statsrevisorerna och Riksdagen hafva någon rätt till en sådan pretention, då dessa inrättningar understödjas af statsmedel.

Då revisorerens framställning synes mig vara grundad på giltiga

skäl och saken blifvit på ofvan berörda försigtiga sätt framställd, har jag tillstyrkt bifall till förslaget om en underdånig skrifvelse och gör det äfven nu.

*Angående
fullständighet i
allmänna verks
redovisningar.
(Forts.)*

Herr Rydqvist: I likhet med den förste ärade talaren, som yttrat sig i denna fråga, kan jag icke godkänna Utskottets förslag. Utskottet har, i början af denna punkt, bland sådana inrättningar, hvilkas räkenskaper innehålla redogörelser blott för en del af de till dem utgående statsanslag, citerat Musikaliska akademien. Hvad nu denna akademi beträffar, känner jag någorlunda till huru förhållandet är med densamma. Hon har erhållit gifvomedel af enskilda, hvilka medel äro af beskaffenhet, att de enligt gifvarnes föreskrifter skola användas, somliga till underhåll af instrument, andra till premier åt elever m. m. Det förefaller mig nu, som om statsrevisorerna icke skulle hafva någon rätt att erhålla redovisning för användandet af dylika medel. Akademien utser sjelf särskilda revisorer, som granska dess räkenskaper och årligen derom afgifva berättelse. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på att Stats-Utskottet sjelft synes vara tveksamt om befogenheten af statsrevisorernes granskningsrätt uti ifrågavarande hänseenden, då det föreslagit, att fullständig vedovisning af vederbörande verk och inrättningar skulle afgifvas, "såvidt sådant kunde dem åläggas". Man har således föreslagit att Kongl. Maj:t skulle i hvarje särskildt fall pröfva, huruvida en sådan redovisnings-skyldighet kunde vederbörande åläggas. Jag har emellertid skäl att föreställa mig, det Kongl. Maj:t svårigen kan ålägga dem att aflemla sådana redogörelser.

Då, enligt min åsigt, statsrevisorernes granskningsrätt icke bör utsträckas till annat än *statsmedel* och huru dessa användas, så yrkar jag afslag å Utskottets framställning.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå, framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§ 10.

Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets slutliga yttrande.

Lades till handlingarne.

*Ändring af
lagens bestäm-
melser rörande
häktning.*

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 15 och 16 dennes bordlagda utlåtande N:o 23, i anledning af väckta motioner om förändrad lydelse af 6:te punkten i 19 § af Kongl. förordningen om nya strafflagens införande den 16 Februari 1864.

Herr von Gegerfelt: Föreliggande betänkande återför i Kammarens minne, hurusom Lag-Utskottet vid sistlidne riksdag framlade ett förslag till häktningslag med anledning af då väckta motioner; föranledda af den förskräckelse, som de på många orter samlade lösa jernvägsarbetarne uppväckt. Förslaget innehöll, att utom de fall, hvarför nu gällande lag stadgar, att häktning må ega rum — nemligen då någon misstänkes att hafva begått brott, hvarå straffarbete kan följa — skulle också den kunna i häkte tagas, som misstänkes hafva stört hemfrid eller våldfört annan å allmän väg m. fl. dylika ställen. Under öfverläggningen härom framställes åtskilliga anmärkningar mot förslaget. Det framhölls, hvilka inkonsequenser skulle förefinnas emellan den föreslagna och den gällande lagen, och det framhölls, huru orimligt det vore, att en person skulle kunna hållas häktad, först under tre veckor, innan han ställes under ransakning, och sedermera på obestämd tid, för ett brott som slutligen kunde medföra högst böter eller ett obetydligt fängelsestraff och således ett lidande som icke står i rimligt förhållande till det häktningen medfört. Det framhölls vidare, att ändamålet kunde vinnas på en bättre och lämpligare väg genom att åstadkomma en bättre polisinsättning. Oaktadt dessa anmärkningar, vann betänkancket Riksdagens bifall, och ärendet blef sedermera i vederbörlig ordning till Högsta domstolen remitteradt. Högsta domstolen afstyrkte förslaget hufvudsakligen eller rättare endast af den grund att enligt förslaget ett brott af så ringa beskaffenhet, att det kunde försonas med lägsta bötesbelopp, kunde medföra häktning, och på detta skäl har Kongl. Maj:t också afslagit Riksdagens hemställan. Nu hafva vid denna riksdag liksom förra gången motioner blifvit i ämnet väckta och af Lag-Utskottet behandlade; och Lag-Utskottet har nu framlagt ett nytt förslag, hvilket jag vågar påstå vara om möjligt ännu oantagligare än det förra. Jag skall söka att visa detta.

I föreliggande betänkande har Utskottet ansett häktning för misstanke om hemfridsbrott vara "mindre behöflig". För min del kan jag naturligtvis icke neka till detta, men jag vill fästa uppmärksamheten på den ytterligare inkonsequens som uppkommer, då Utskottet likväl bibehållit häktningsåtgärden för sådant våld å allmän väg, hvaraf ringare skada följt; ty att skydda friden i det enskilda hemmet, synes mig vara lika viktigt som att skydda friden på allmän väg. Således finnes det, efter min uppfattning, icke något skäl att göra en bestämmelse för det ena fallet utan att jemväl göra det för det andra, och under öfverläggningen vid förra riksdagen fästes just särskild vikt vid att de fruktade jernvägsarbetarne plägade gå in i husen och der göra öfvervåld. Att Utskottet bibehållit häktningsåtgärden för våld på allmän väg, då ringare skada sker, ger mig anledning till följande anmärkningar. Det skäl, på grund hvaraf Kongl. Maj:t afslagit Riks-

dagens hemställan, har icke blifvit undanröjdt. Vål har Utskottet ansett att då vid våld å allmän väg icke någon skada sker, häktning icke finge ega rum, men sker ringare skada, då skulle den brottslige få häktas. Om än i sistnämnda fall ej gerna det minsta medgifna bötesbelopp, fem kronor, komme att tillämpas, så kunde dock förbrytelse försonas med ett ringa bötesbelopp, hvilket kommer på ett ut, och dessutom har Utskottet härigenom kommit in i den allra orimligaste inkonsequens. Strafflagen i 14 Kap. 13 § stadgar böter eller fängelse för våld, hvarå ringare eller ingen skada följt. Lagen har här med skäl fäst ytterst litet afseende vid påföljdens beskaffenhet, ty man måste medgifva att om vid ett slagsmål blodvite eller skrämor uppkommit är ett sådant våld icke mycket värre än om slagsmålet aflupit utan att några skrämor erhållits. Huru dermed än må vara, så äro dock dessa begge fall sammanförda under en straffbestämmelse. Nu komme, enligt Utskottets förslag att dem emellan uppdragas en gräns, och på denna gräns skall den stora vigten ligga, om häktning får ega rum eller ej. Om vid ett våld någon den ringaste skada uppkommer, får våldsverkaren, enligt förslaget, häktas, men uppkommer icke denna skada, så, ehuruval den misshandlade kunnat blifva mycket värre förfördelad, får den brottslige icke häktas.

Ändring af lagens bestämmelser rörande häktning.
(Forts.)

Jag tror icke, att man behöfver mera än framställa detta för att säga att Utskottets förslag är oantagligt, och jag yrkar därför afslag å detsamma.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Det är visserligen mycket vackert och rätt att hysa aktning för den personliga friheten; men man bör väl också hafva någon omvårdnad om hemfrid och vägfrid. Om den föregående talaren verkligen kände, huru det går till på landet, skulle nog äfven han ömma för andras frid. Jag skall tillåta mig att från min erfarenhet anföra några exempel. En person blef huggen så illa med knif att han blef liggande, dock icke så, att han kunde anses lam eller lytt, d. v. s. icke så att skadan enligt strafflagen kunde betraktas såsom "*svår kroppsskada*". Gerningsmannen blef, oaktadt jag angaf hvar han fans, icke häktad, han gick sin väg, och man fick sedermera icke fatt på honom — han blef således strafflös. En annan slog på allmän landsväg 17 personer, hvilka han mötte, den ena efter den andra och många af dem ganska illa, men ingen fick skada till lif eller lem. Denne person häktades, och när han kom inför domaren, sade denne: du har gjort mycket orätt, men du får nu gå och komma tillbaka nästa ting, men han kom aldrig igen. Ett tjog andra kommo in till en hemmansegare, satte sig i hans rum och lade sig i hans säng samt kunde icke förmås att gå sin väg; man skickade då bud på länsmannen och fjerdingmannen, men de kunde icke heller få ut fridsstörarne, hvilka stannade der hela natten under mycket oväsen. Om de blifvit stämda till tinget härför, hade de icke fått mer än 15 kronors böter hvardera. En gång blefvo alla invånarne uti tre nära hvarandra liggande gårdar med hotelser och stenkastning drifna till skogs, men ingen af våldsverkarne kunde häktas, oaktadt fullständig utredning skedde om hvilka de varit,

*Ändring af
lagens bestämmelser rörande
häktning.
(Forts.)*

och de blefvo fria från straff. En annan gång gingo flere personer in uti ett hus och hotade med att sätta eld på huset om de icke fingo bränvin. Egaren tålde detta så länge, men då han en stund derefter gick ut på gården, blef han så illa slagen att han sanslös blef liggande på platsen. Då komma vederbörande rättsbetjente efter 14 dagar och få reda på tre af våldsverkarnes, men icke på den mest skyldige; de tre häktades först, men måste straxt släppas och hörsammade icke stämningen. Desse våldsverkare veta allt för väl, att de skola akta sig att slå någon lam eller lytt. Om länsmannen händelsevis träffar någon af dem med stämning så vägra de att emottaga den och påstå att någon annan varit den skyldige. I alla händelser bry de sig icke om att komma till tinget och ingen hemtar dem. Den svenska allmogen är så härdad, att den icke anser svullnader, köttår och skrämor äfven efter svåra slag vara något särdeles farligt eller ens vara lindrigare sjukdom. Våldsverkarnes blifva fria från allt straff, och de veta mycket väl, huru de skola ställa sig för att undgå häktning, hvilket allt gör att det är fullkomligt omöjligt att vidmakthålla ordning och frid i de landsorter, der ett större antal arbetare finnas. Jag skall icke mycket fästa mig vid sådana småsaker som att fem à tio personer eller så många som få rum sätta sig på en annans åkdon och åka med honom så långt de behaga, eller uppehålla sig timtals i andras hem emot egarens vilja. Sådant händer nästan dagligen utan all påföljd. På det viset finnes hvarken hemfrid eller vägfrid. Man kan icke stänga sin dörr, emedan man ej har nog många nycklar och har sysslor utomhus. Om dörren stänges, bulta och hota de till dess den öppnas och aflägsna sig ej förr än de kommit in, hvarefter de icke låta sig utdrivas. Det är således nödvändigt att någon förändring häri sker. I städerna reder man sig på det viset, att man tager in våldsverkarnes till förhör utan att kalla det häktning samt tager genast ut böter af dem, men på landet går det icke så till.

Om Utskottets förslag är det rätta, vägar jag icke med visshet säga. Att det likväl är bättre, än det närvarande, är säkert. Jag tror, att svårigheten ligger deri, att lagen icke skiljer nog på svårare och lättare misshandel, hemfrids och vägfridsbrott utan tager allt temligen på ett sätt. 14 Kap. 12 § säger: Gör någon uppsåtligen sådan misshandel å annan, att deraf kommer mindre lyte eller kroppsfel eller lindrigare sjukdom, än i 10 § sägs; straffes högst med straffarbete i två år. Om nu vederbörande länsmän ville anse den plåga som kännes efter slag eller knifskäring såsom *lindrigare sjukdom*, vore det nog bra; men det göra de icke. Denna paragraf tillämpas icke så, som borde ske. Hvad beträffar hot och fridsbrott, är det för stor latitud i afseende på straffet, och jag medgifver, att detta gör en stor svårighet; men svårigheten bör kunna öfvervinnas, och det måtte väl finnas något sätt att bereda hemfrid och vägfrid samt är väl otvifvelaktigt en Riksdagen värdig uppgift att lagstifta för dessa ändamåls vinnande, äfven om teorien får något sitta emellan. Om någon stjuv öfver 15 kronor, så: ör länsmannen ett fasligt väsen för att häkta brottslingen, men om man piskar upp flere personer grundligt, till och med högt uppsatte, så är det alls icke farligt.

Andra Kammaren har återremitterat detta betänkande på grund af yrkanden af Herrar Berg och Treffenberg, hvilka tyckas afsett en förändring i 7:de punkten af § 19 i promulgationslagen, nemligen att man skulle kunna, för att afstyra ytterligare våld, häkta vissa våldsvarkare. Herr Treffenbergs yrkande lyder så här: "Likaså må, derest brott, hvarå, efter hvad här ofvan sägs, häktning eljest icke följa kan, föröfvas under sådane omständigheter, att upprätthållande af allmän ordning derigenom äfventyras, gerningsmannen kunna i vård tagas och så länge qvarhållas, som säkerheten det fordrar; hafve ock en hvar rätt att sådan person gripa och till närmaste krono- eller stadsbetjent afföra."

Ändring af lagens bestämmelser rörande häktning.
(Forts.)

Detta vore nog ganska bra för att afstyra våldsamerheter vid större folksamlingar, men för att skydda hemfrid och vägfrid, fyller detta förslag icke ändamålet. Det behöfs nödvändigt, att lagen ändras, för att bereda detta skydd; ty det är endast lagens skydd som gör, att någon personlig säkerhet kan finnas till. Jag tror således icke, att detta förslag uttömmar ämnet; men det är dock alltid bättre att få något än intet. Att vinna Högsta Domstolens godkännande är den största svårigheten. Då nu Andra Kammaren återremitterat detta betänkande och Lag-Utskottet möjligen vid noggrannare studium af denna sak kan finna en lösning, som har någon sannolikhet att vinna Högsta Domstolens bifall, får jag äfven yrka återremiss.

Herr Ribbing, Sigurd: Med anledning af den siste ärade talarrens yttrande får jag till en början erinra, att anledningen till de i ämnet väckta motioner såväl vid sista som denna riksdag alls icke hvarken uppgifves af motionärerna eller i verkligheten äro att söka allenast i en tillfällig förskräckelse för några brott, som blifvit begångna vid då eller nu befintliga större samlingar af jernvägsarbetare, utan att, om också brott, vid sådana tillfällen begångna, utgjort ytterligare och närmaste anledningen till att nu upptaga frågan om sätt för deras förekommande och bestraffande, dock känt och erkänt är, att brott af den beskaffenhet, som här är i fråga, i långa tider och alls icke endast för ögonblicket blifvit begångna vid tillfällen af samlingar af menniskor å torgplatser, eller der allmän marknad eller auktion hålles o. s. v. Af de Utskottets ledamöter, som äro landtbor och som ega egen erfarenhet om hithörande förhållanden, hafva motionärerna ock fått ifrigt understöd, under förklaring å deras sida, att det icke är något nytt för tillfället, att sådana brott begås, utan att detta fastmer är gammalt och vanligt, dervid ock, att behovet att stäffa dem redan länge varit förhanden.

Hvad sjelfva saken beträffar, är Utskottets ställning i afseende på densamma, mycket enkel. Utskottet har vid det sätt, hvarpå det nu tillstyrkt bifall till motionerna, att åberopa sig på begge Kamrarnes sammanstämmande bifall till Utskottets förslag vid sista riksdagen. Detta är basis för Utskottets framställning. Men härtill kommer nu, såsom bestämmande för Utskottets förfarande vid ärendets behandling, att Högsta Domstolen för sitt afstyrkande af förra Riksdagens beslut har, såsom den förste talaren ock fullt riktigt an-

*Ändring af
lagens bestäm-
melser rörande
häktning.*
(Forts.)

märkte, såsom enda grund anført, "att, enligt den af Riksdagen för dess del beslutade lagförändringen, häktning skulle kunna ega rum allenast på misstanke om brott af så ringa beskaffenhet, att det-samma finge försonas med *lägsta bötesbelopp*." Utskottets uppgift, stödt på sista Riksdagens beslut, har således varit att undanröjja denna Högsta Domstolens enda anförda grund emot det förra förslaget: *lägsta bötesbelopp*. När nu 14 Kap. 13 § strafflagen för sådana brott, som här äro i fråga, stadgar böter *eller fängelse* i högst 6 månader, och 11 Kap. 15 § af samma lag säger: "Väldförer man annan å så-dant ställe, som nu sagdt är (d. v. s. å allmän väg, gata eller torg-plats eller der allmän marknad eller auktion hålles); då skall den om-ständighet, vid straffets bestämmande för väldet, såsom försvarande anses;" så har det synts Utskottet fullt följdriktigt att antaga, att der enligt lag *kan* följa böter till olika belopp och äfven fängelse, men brottet *är* begånget under försvarande omständigheter, der kan straffet omöjligen blifva det "*lägsta bötesbeloppet*": då vore brottet icke be-gånget under försvarande omständigheter. Af sådan anledning har Utskottet denna gång inskränkt sin hemställen till den af möjligheten af häktning allenast för sådana brott af ifrågavarande beskaffenhet, hvilka begås å sådant ställe, som i 11 Kap. 15 § omförmäles. Häri ligger utan tvifvel en fullt rationel tankegång till grund: der ett brott är begånget under försvarande omständigheter, blir icke det i lag ut-satta minsta straffet det, som kommer att tillämpas.

Emellertid har nu Andra Kammaren återremitterat detta betän-kande, och detta icke på grund deraf, att Andra Kammaren hyst en mot den i motionerna uttalade motsatt åsigt, utan af den anled-nig, att åtskillige talare i Andra Kammaren hafva angifvit ett, enligt deras åsigt, lämpligare sätt att bifalla motionerna i deras syftemål, och att kunna utsträcka den af motionärerna begärda häktningsåt-gärden vidare än blott till dessa brott, begångna å allmän väg, gata eller torgplats etc. Under sådana förhållanden anhåller äfven jag att få förorda återremiss, i den tanke, att Lag-Utskottet, hufvudsakligen med ledning af hvad i Andra Kammaren blifvit yttradt, skall kunna utfinna ett sätt att fullständigare se motionärernas syftemål till godo, än hvad som nu skett i den afgifna klämman.

Grefve Horn: Jag har icke deltagit i behandlingen af denna fråga inom Lag-Utskottet; annars hade min reservation varit bifogad detta betänkande. Jag kan nemligen icke dela de åsichter, som Ut-skottet uttalat, och biträder i flera hänseenden de anmärkningar, som blifvit af Herr von Gegerfelt emot förslaget framställda. I öfrigt vill jag fatta mig kort, emedan saken redan fått en ståndpunkt inom båda Kamrarna, till följd hvaraf man icke allt för vidlyftigt behöfver om densamma orda. Jag vill derföre endast tillkännagifva, att jag anser förslaget i en del vara för strängt och i en annan för mildt. För strängt anser jag det vara i det afseendet, att man enligt det-samma kan häkta och *en lång tid i häkte hålla* en person, hvilken begått ett brott af så ringa beskaffenhet, att han kan få umgälla det med ganska obetydliga böter. Deremot har Utskottet för mildt be-

handlat bofaste våldsverkare derutiinnan, att detsamma bestämmer: "Hafver han embete eller tjänst, eller fast egendom, eller eljest stadigt hemvist eller yrke, och kan det ej skäligen befaras, att han afviker, eller att han, genom undanrödjande af bevis eller egendom, sakens tillbörliga utredning hindrar; då skall han på fri fot lemnas."

Ändring af lagens bestämmelser rörande häktning.
(Forts.)

Detta stadgande är enligt min åsigt, olämpligt och allt för lindrigt, ty vi kunna tänka oss att vid oordningar, som begås vid folksamlingar såsom marknader, auktioner m. m., det är en *bofast* person, som utöfvar våldsamt och föranleder mycket krakel, och han skulle då icke kunna tagas i förvar eller häktas. Jag anser derföre att man bör gå längre än Utskottet i detta fall och bestämma, att våldsverkaren, utan afseende derå om han vore bofast, finge häktas; men jag skulle icke vilja stadga, att häktningen finge räcka till dess han fördes inför domstol, utan endast så länge, att fara för vidare oordning vore undanröjd. Detta är i enlighet med min reservation i samma ämne vid sistlidet års riksdag. Nu emellertid då frågan blifvit återremiterad af Andra Kammaren, så, med uttalande af min åsigt, anhåller äfven jag om återremiss.

Herr von Koch: När detta ärende förevar den 21 April sista året här i Kammaren, yttrade jag mig vidlyftigt i frågan; och då nu här blifvit yrkadt återremiss, så, för att icke för mycket upptaga tiden, vill jag blott återropa hvad jag förut yttrat, under anhållan, att vid återremissen Utskottet täcktes deraf taga del. Jag är nemligen fortfarande af samma åsigt, som jag var då. Jag medgaf då och jag medgifver nu, att det förslag till *lagtext*, som blifvit af Utskottet framställt, icke är sådant, att det rätt passar till vårt lagsystem; men jag tror, att då icke blott jag utan *alla* andra personer i denna Kammar, hvilka bodde i landsorterna, yrkat, att *något* skulle ske för bevarandet af vägfriden, husfriden, lif och egendom, som hotas stundligen, och då man icke kan föreställa sig, att ett Lag-Utskott och ännu mindre en enskild ledamot af Kammaren, *från sin bänk*, skulle kunna formulera en paragraf, som passar in i ett helt system af lagbestämmelser, så är det riktigast, att representationen gifver tillkänna sin vilja och önskan i detta fall och går in till regeringen med anhållan om utarbetande i Justitiedepartementet af ett förslag, som är fullt lämpligt, för botande af det olidliga onda. Huru förhållandet är för närvarande, är känt och erkändes redan förra riksdagen icke blott af alla talare som bodde på landet, utan äfven af åtskilliga stadsbor, särdeles sådana som gjort resor på landet, bland dem Justitieombudsmannen och generaldirektören för fångelserna. Om vi landtbor nu hade äran att få med oss några flera af denna Kammares herrar stadsbor, som sjelfva åtnjuta lyckan af en ordnad polis, till största delen bekostad af allt det bränvin, som man trattar i vår enfaldiga landtbefolkning, då den kommer in till städerna, och hvaraf vi sedan få röna följderna redan på hemfärden, hoppas jag, att de stadsbor, som komme att ytterligare och ytterst pröfva saken, ock skola hafva barmhertighet med oss.

Ändring af
lagens bestäm-
melser rörande
häktning.
(Forts.)

Nu har Riksdagen endast fått till svar på sin klagan öfver ett samhällsöndt, som icke man gittat förneka, ett ogillande af det föreslagna läkemedlet, en kritik på hvad den tillstyrkt. Man har i allmänhet förr ansett, att när man *såsom embetsman* kritiserar ett förslag till en obestriddigt nödig lagförbättring, borde man icke stanna vid den nakna kritiken utan söka att sätta i stället för ett utdömdt det bästa möjliga förslag, som man kan hitta på. Äfven om uti nu förevarande fråga, för upprätthållande af lugn och säkerhet i vårt land, så vidt under vår usla bränvinslagstiftning ske kan, det skulle blifva nödigt att göra några undantag från de mer eller mindre fullkomliga grunder, man helst önskade kvarstående såsom absoluta reglor, och vid tillämpning enklare och lättare, i vår nya lagstiftning; så vågar jag tro, att det lönar sig uppoffra någon tid och möda för vinnande af ett af det lagbundna samhällets främsta syften, samt att, då icke något mänskligt verk är fullkomligt, äfven vår nya strafflag och promulgationsförordningen vidlådas af brister. Man öfvergick, enligt min åsigt, väl häftigt från den ytterlighet i afseende på häktning, som fans i gamla lagen, till en annan ytterlighet, nemligen den i detta afseende alltför stora slapphet, som finnes i den nya lagen. Jag vill emellertid anmärka i afseende på den personliga friheten, som man naturligen bör söka skydda, att det här icke är fråga om inskränkning i nu medgifven frihet för andra än för sådana af den lösa, okända och kringirrande befolkningen, som det är fara värdt, att då de begått brott, de löpa sin väg, då de känna — förlåt uttrycket — att det osar katt. Det är väl icke så farligt att taga vara på en sådan person uti en snygg cell, till dess man åtminstone säkert får veta, hvilken han är, det händer ganska ofta, att sådana lemna origtiga uppgifter om namn och hemvist, och då är det svårt att veta om man nu kan häkta dem eller icke. Å andra sidan får man nemligen ock vara försiktig och se till, att polismakten, der sådan finnes — hvilket gudnås icke är fallet på landet, ty den som finnes der, är med få undantag icke att tala om, utan mera att skratta åt — blir behörigen skyddad, der den uppträder och häktar. Jag föreställer mig, att rätta sättet att gå till väga vore att ytterligare utmärka vissa paragrafer i lagen, vid brytande mot hvilka den misstänkte skulle kunna häktas. Hvad fridsbrotten angår, är det stadgadt t. ex. i 11 kap. 2 §: "Störer man gudstjenst genom svordom eller oljud, eller kommer dervid eljest förargelse åstad; straffes med böter, dock ej under 25 riksdaler, eller fängelse i högst 6 månader". Om nu en lösdrifvare kommer och stör en gudstjenst på det viset, kan han för närvarande icke häktas, och troligen löper han sin kos, helst om brottet är så skändligt att han skulle kunna blifva dömd till 6 månaders fängelse. Man säger nu, att det är orimligt att häkta en person, som *kan* få blott några riksdaler böter, men jag svarar, att han *kunde* äfven få högre straff, samt att det är nödigt, att *alla* brott *snart* och *säkert* straffas, om man vill undvika deras upprepande af brottslingen och de förolämpades retande till olämpliga, kanske omenskliga straff å dem lagen eller själfhämnuaren när. I nästa paragraf heter det:

"Hvad i 1 och 2 §§ stadgadt är, gälle ock, om der sagda brott

föröfvas vid gudstjenst, som dem tillåten är, hvilka till främmande lära sig bekänna.“

I min tanke är detta brott lika stort. Vidare stadgas uti § 4:

“Störer man griftefrid, i ty att man olofligen upptager eller eljest misshandlar lik, som i graf lagdt är; dömes till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år. Misshandlar man obegravfet lik; straffes med böter, dock ej under tjugofem Riksdaler, eller fängelse i högst sex månader.

Ja! säger man, hvad gör det, att man petar litet på de döda. Det beror dock på, huru man känner det; jag, för min del, skulle känna mig djupt sårad deraf; om en person, som gör sådana fuffens går ostraffad och troligen blifva många med mig förargade deraf, att en djupt sörjd anhörigs eller en aktad medborgares, ja väl den ringaste medmenniskas jordiska qvarlevfor t. ex. uppgrävas och kringkastas för korpar och hundar. Om regeringens uppmärksamhet blir åter allvarligen fäst på dessa och öfriga §§ i 11 Kap., finnes det också vissa andra paragrafer i strafflagen t. ex. den 12 och 13 i 14 Kap. som det vore värdt att den toge i betraktande för vård om den personliga säkerheten i landet, ehuru derom nu icke förslag är väckt.

Emellertid då Andra Kammaren redan återremitterat detta betänkande, tyckes det, att den allmänna rättskänslan förtjenat så mycket undseende, att frågan äfven af denna Kammare blir återremitterad.

Herr von Gegerfelt: Då en föregående talare, Herr Ribbing, fästat en så synnerlig vikt derpå, att Högsta domstolen afstyrkt det förra förslaget endast på det skäl, att enligt detsamma häktning skulle kunna ega rum vid brott af så ringa beskaffenhet, att detsamma finge försonas med lägsta bötesbeloppet, vill jag erinra att hvad som gäller om lägsta bötesbeloppet gäller ock om hvarje jemförelsevis ringa belopp. Vidare vill jag säga, att jag icke tviflar på, att Högsta domstolen kunnat finna många andra skäl att ogilla Riksdagens förra beslut, men att den ansåg det nu anförda vara tillräckligt, en åsigt, som äfven jag fullkomligt delar.

I anledning af den siste talarens yttrande ber jag få anmärka, att de skäl, som anförts emot sistlidet och innevarande års förslag i denna fråga, icke afse formuleringen, enär någon svårighet derutinnan icke visat sig, utan rent af sjelfva tankegången i såväl det förra som det nuvarande förslaget. Jag får vidare erinra, att stadsrepresentanterne icke visat sig obillige i denna fråga, enär de, som försvarat Utskottets betänkande såväl förut som nu, hufvudsakligast varit desse stadsrepresentanter, hvilka, såsom den siste talaren antydde, skulle hafva så mycket riktat sig på det olyckliga bränvinet.

Herrar Nordenfeldt och von Koch hafva vidare sagt, att något bort göras i denna sak. Detta anser också jag, men det enda, som bör och kan göras i detta hänseende, är att ställa landtbefolkningen i samma lyckliga förhållande som städerna, nemligen att hafva en polis. Anser man åter afskräckandet från vissa brott icke vara nog stor,

Ändring af
lagens bestä-
melser rörande
häktning.
(Forts.)

kan man ju höja straffbestämmelserna derutinnan, hvaremot, om man anser ett brott kunna försonas med ett ringa straff, man har uttalat den åsigt, att brottet icke är af den beskaffenhet, att häktning för detsamma bör eller kan ega rum.

Nu har emellertid i Andra Kammaren denna fråga blifvit återremitterad i syfte att den som beginge mindre förbrytelse skulle få tagas i förvar, så länge allmänna säkerheten det fordrade. Jag vill visserligen icke motsätta mig en återremiss, men jag kan icke underlåta att bemärka, att den åtgärd, som dermed afses, är något annat än att häkta en person för brott. Det är endast en polisåtgärd, ty vid ett slagsmål finnes något som hindrar, att polisen kan använda erforderligt våld för att skilja slagskämparne åt. Derom behöfves ingen ny lagstiftning. En lagstiftning i detta hänseende skulle tvärtom kunna hafva den vådan med sig att hindra polismakten att ingripa. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på ett lagstadgande, som i förevarande afseende är fullkomligt tillräckligt, nemligen i 10 Kap. 13 § strafflagen, der det heter: "samlar sig folkmängd tillhoppa och störer lugnet eller allmänna ordningen — — och skingrar sig ej den folkmängd på offentlig myndighets befallning; då skola anstiftare och anförare af det upplopp till straffarbete — — dömas". Om således i detta fall folkmängden icke skingrar sig, kan enligt nu gällande lag hvar och en af dem häktas. Nu har Herr Nordenfelt och andra sagt, att det icke är *brukligt* att tillämpa lagen på detta sätt, men skulle vi skriva om alla lagar derföre att en och annan säger att de icke bruka tillämpas, skulle vi få alldeles för mycket lagstiftningsarbete. Då lagstiftaren finner, att lagen redan innehåller de garantier, som fordras, kan icke den omständigheten, att de icke tillämpas, utgöra skäl till en ändring af lagen.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag, men får dock förklara, att jag icke vill sätta mig emot en återremiss.

Herr Hedlund: Så vidt jag kunnat höra af öfverläggningen, hafva alla de talare, som yttrat sig i denna fråga, gått ut från den förutsättningen, att de personer, som här äro i fråga, verkligen äro brottslingar, men det står icke: "*ertappas* någon för brott" etc. utan: "*misstänkes* någon" etc. Jag hade väntat, att någon skulle fästa afseende vid denna skilnad, men då ingen gjort det, har jag ansett mig böra fästa uppmärksamheten derpå. Jag finner statens rätt otvifvelaktig att på misstanke taga i förvar brottslingar, men det återstår utan tvifvel en för det allmänna rättsmedvetandet sårande omständighet, nemligen att då vid utöfningen af denna statens rätt den misstänkte befinnes oskyldig, staten icke gifver honom någon upprättelse derför. Så länge statens lagar befinna sig på denna, efter mitt förmenande, ofullkomliga ståndpunkt, tror jag, att man bör vara försigtig att häkta på blott misstanke, särdeles när det gäller brott af så ringa beskaffenhet, att häktningstiden kan komma att vida öfverstiga det straff, hvartill den brottslige en gång varder fäld. Om det derföre stode: "finnes grundad misstanke, att någon begått brott" etc. vore det ändå något; men här står bara "misstänkes". — Och hvilken är

det som misstänker? detta är mycket subjektivt. Det kan t. ex. vara en förskrämd kommunallemot eller en annan person, som varit uppskrämd af rädsla, ty i allmänhet är det så, att, när meuniskor äro rädda, fråga de icke efter något hvarken i lagstiftnings- eller lagskipningsväg och misstänka hvem som helst, snart sagdt sina närmaste samt gripa till äfven ganska oförnuftiga åtgärder.

Jag föreställer mig, att, om Lag-Utskottet behagade taga detta ärende i förnyadt öfvervägande, det skall lägga vikt vid detta ordet "misstänkes" och tillse, om det icke kan utbytas mot "ertappas", eller något motsvarande.

*Ändring af
lagens bestämmelser rörande
häktning.
(Forts.)*

Herr Stråle: Den omständigheten att motion efter motion väckts i denna fråga i förening med åtskilliga andra företeelser synes mig obestriddligt gifva till känna, att en temligen allmän önskan är rådande på landsbygden, att någon mera betryggande bestämmelse i detta hänseende måtte införas, men huru lagbudet skall upställas, derom synes tankarne vara mycket delade. Lag-Utskottet har vid förra och innevarande riksdag försökt lösa frågan. Dervid har anmärkts och — tyvärr måste jag medgifva det — med skäl, att förslagen icke varit fullt nöjaktiga. För att en häktning i vanlig bemärkelse skall kunna ega rum fordrar man, att brottet skall vara sådant, att derpå kan följa straffarbete, och vidare påstår man, att straffarbete icke kan sättas för dessa lindrigare förbrytelser, hvarom nu är fråga, likasom man äfven påstår att det är betänkligt att gifva häktningsrätten större utsträckning än 6:te punkten i 19:de § promulgationslagen medgifver. Jag vågar icke bestrida dessa påståenden, och måste instämma med Herr Gegerfelt deruti att man icke får rubba konsekvensen uti de i strafflagen gifna bestämmelser, hvaremot jag icke godkänner hans påstående, att dessa bestämmelser nöjaktigt tillfredsställa allmänna ordningens anspråk. Härtill kommer ock den uppfattning, som polismyndigheterna i landsorten i allmänhet hysa, i fråga om häktningsrätten; ty med skäl torde kunna sägas, att dessa myndigheter äro mycket betänksamma, då det gäller att häkta för ifrågavarande, efter lag såsom mindre ansedda, men för ordningen mycket störande förbrytelser. Efter mitt omdöme är det riktigt att våldsverkare tillhörande den fasta befolkningen, och följaktligen till namn och hemvist känd, icke i förevarande lindrigare fall häktas, men deremot anser jag det vara af vikt att jernvägsarbetare och andra på mera rörlig fot stadda personer, som stört ordningen, tagas i förvar för tillfället, emedan det är mycket vanligt, att man om deras namn och hemvist får mer eller mindre osanna uppgifter och att, när åtal sker, de äro försvunna utan att återfinnas.

Jag tillstyrker därför en återremiss, på det att Utskottet må taga i öfvervägande, huruvida det är möjligt att i den riktning, Utskottet arbetat, lösa frågan. För min del tror jag att lösning till en god del skulle, på sätt jag i Kammararen den 21 April 1875 närmare utvecklat, kunna ske genom ett tillägg till promulgationslagens 19 § 6 punkt af det innehåll, att då man icke har *fullt tillförlitliga* upplysningar

*Ändring af
lagens bestä-
melse rörande
häktning.*
(Forts.)

om våldsverkarens namn och hemvist, personen må tagas i förvar — icke häktas i vanlig mening — intill dess sådana upplysningar vunnits.

Herr von Koch: Jag har begärt ordet endast för att rätta en missuppfattning hos Herr Gegerfelt i afseende på mitt yttrande om stadsboarnes ställning till denna fråga. Hvad jag sade var, att ingen bland dem af denna Kammares ledamöter, som yttrade sig sista riksmötet och bodde på landet, fans, som icke erkände behovet af en sådan lag, som den ifrågasatta, samt att jag vore tacksam, att äfven åtskillige stadsbor, som inhemtat kännedom om förhållandena på landet, ömmade för oss. I det yttrande, som jag afgaf vid förra riksdagen, erkände jag öppenhjertigt, att jag under de 40 år jag bott i Stockholm icke hade begrepp om det laglöshetens tillstånd, som existerar på landet, och det är på grund deraf som jag tror, att åtskilliga personer, som äro mycket mera varmhjertade än jag, men hvilka lefva under en vaksam polis, icke rätt inse, hvar skon klämmer. Isynnerhet är det enstaka qvinnor som väcka medlidande. Jag har i mitt granskning ett par gamla gummor, som under loppet af några år erfarit tre mord eller dråp begångna inom ett afstånd från dem af icke mer än 1,500 alnar, förutom otaliga slagsmål på en dem närbelägen krog. Dessa stackars gummor äro alldeles förskräckta. Ett par andra ogifta fruntimmer vid vägen emellan Kalmar och Karlskrona fingo besök af sådana objudna gäster, så att de blefvo skrämnda nästan till döds och sägas hafva öfvergifvit sitt lilla hem.

Såsom nämndt, har jag endast sagt, att jag tror, att vissa personer, som bo i städerna, icke känna förhållandena på landet, såsom jag medgaf att förhållandet varit med mig sjelf under 40 år.

Hvad slutligen beträffar Herr Hedlunds yttrande, kan han få upplysning af hvilken jurist som helst, att man icke kan häkta på blott misstanke, utan att denna måste vara grundad på sannolika skäl.

Herr Fröman: Efter hvad här blifvit yttradt vid denna riksdag, liksom vid den näst föregående, och från andra håll försports, lärer det icke kunna dragas i tvifvelsmål att verkligt behof förefinnes att på något sätt bereda kraftigare skydd för den personliga säkerheten, hemfriden och vägafriden. De försök i lagstiftningsväg, som i förevarande fråga blifvit gjorda både vid denna och föregående riksdag, lida af det gemensamma felet, att de icke stå i sammanhang med vår lagstiftning i öfrigt, ty det kan icke låta förena sig med denna att stadga häktningsäfventyr för en del ringare förbrytelser, då detta äfventyr icke blefve tillämpligt på andra jemförelsevis svårare brott. Mig synes, som skulle icke det onda kunna verkliga botas utan en fullständig revision af strafflagen, i hvad den rör bestraffningen för våld emot person. Det är bekant, att lagstiftningen hos oss, och hos de germaniska folken i allmänhet af ålder icke lagt så stor vikt på våld mot person utan strängare ansett brott mot egendom. Allt mer och mer har dock fredandet af person visat sig såsom ett trängande behof, och vår sista strafflag är onekligen ett steg i denna riktning: men jag tror, att den senare tidens erfarenhet börjar sätta i fråga,

om icke strafflagen i det afseendet är för mild. Jag har förut erinrat om att min öfvertygelse är, att brott mot person tilltaga under goda tider, då deremot brotten mot egendom föröka sig under svåra tider. Om så verkligen är förhållandet, förekommer det mig, som vid en revision af strafflagen latitudsystemet kunde så tillämpas att ansvarspåföljden skärptes i den mån det visade sig, att ett visst slag af brott allmännare beginges. Det blefve då att lättare sätta lagstiftningen om häktning i harmoni med lagstiftningen om sjelfva brotten. Om t. ex. på alla de fridsbrott, hvilkas tilltagande mängd öfverklagas, straffarbete kunde under försvarande omständigheter följa, vore öfverensstämmelsen med häktningsslagen lätt vunnen. Endast på denna väg torde man kunna komma till det önskade målet.

*Ändring af
lagens bestämmelser rörande
häktning.
(Forts.)*

Det förslag, som här blifvit framkastadt om ett tillägg till nu gällande stadgande i syftemål att våldsverkaren skulle tagas i förvar i stället för att häktas, synes mig icke kunna blifva särdeles verkamt. Våldsverkaren skulle väl icke kunna hållas i förvar för synnerligen lång tid, och när förvarandet toge slut, ginge han sin väg. Inträffade detta vid en arbetsstation å en under byggnad varande jernväg, och den tillvaratagne jemväl lemnade en sannfärdig berättelse om sitt namn och sitt hemvist, så är det likväl ej att antaga att han, efter att hafva blifvit lösläppt ur förvaret, stannade qvar eller begåfve sig till sin uppgifna hemort, utan han uppsökte en annan arbetsstation och, när sådana finnas på så många ställen i landet, blefve brottslingen i allt fall svår att ertappa.

Om likväl under den tid, som naturligtvis måste förflyta, innan en sådan revision af strafflagen kan komma till stånd, man skulle kunna vidtaga en åtgärd, som i någon mån afhjelpade det beklagliga förhållande, som på landet nu eger rum, vore detta visst mycket önskligt, och för att bereda tillfälle till ett sådant försök förenar jag mig med dem, som yrkat återremiss. Någon väsentlig hjälp tror jag dock icke kunna åstadkommas, förr än en sådan revision, som den jag nyss antydt, kommer till stånd.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels återremiss af Lag-Utskottets förevarande utlåtande och dels afslag derå; framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på det sammans återförvisning, hvilken proposition med ja besvarades.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 15 och 16 dennes bordlagda utlåtande N:o 24, i anledning af väckta motioner angående förändring i gällande stadganden rörande prestval samt val af folkskolelärare, klockare, organist och annan kyrkobetjening.

*Förklaring af
gällande stad-
ganden om jäf
mot domare i
allmänna
hushållsmål.*

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 15 och 16 dennes bordlagda utlåtande N:o 25, i anledning af väckt förslag om förklaring af gällande stadganden rörande jäf mot domare i hushållsmål af allmän beskaffenhet.

Herr von Gegerfelt: Jag har haft en verklig otur att behöfva reservera mig mot ett stort antal af Lag-Utskottets i afton förekommande betänkanden och deribland det nu föredragna. Denna min reservation angår dock endast en formell sida af frågan, ty i sjelfva saken är jag med Utskottet ense.

I 55 § af Kongl. instruktionen för landshöfdingarne den 10 November 1855 är stadgadt, att i ekonomi- och politimål af allmän beskaffenhet jäf emot dem icke skall ega rum derföre, att de, med afseende å deras enskilda samhällsställning, hafva i saken del. Nu synes mig tydligt, att när landshöfdingen, som skall afgöra ett hushållningsmål af allmän beskaffenhet, icke till följd af sin ställning i kommunen är jäfvig, domaren, som blott har den preliminära undersökningen att företaga, icke heller skall vara jäfvig. Jag lemnar derhän, huruvida icke äfven nu med afseende å lagens grund domarena skulle i detta fall vara ojäfvice, men vanligtvis förklara de sig jäfvice, hvilket förorsakar en dubbel olägenhet dels onödiga kostnader och tidsutdrägt, dels ock att en tillförordnad domare icke kan hafva tillräcklig kännedom om förhållandena på orten. Jag tillstyrker således i sjelfva saken bifall till Utskottets föreliggande förslag. Frågan rör dock endast hushållningsmål af allmän beskaffenhet, och sådana mål ligga enligt 89 § Regeringsformen uteslutande inom Konungens lagstiftningsrätt. Till en sådan lagstiftningsrätt hör väl också att förordna, huru dylika mål skola handläggas, och vid detta förhållande synes mig det ligga i Kongl. Maj:ts skön att utfärda ett sådant förordnande som nu är i fråga. Jag förutser, att man härvid skall invända, att förslaget afser förklaring af 13 Kap. 1 § Rättegångsbalken, men så är likväl icke förhållandet, ty nämnda lagrum handlar endast om jäf mot domare i mål, hvilka han har att såsom *domare* handlägga. Om han deremot har en särskild befattning med dessa hushållningsmål, är denna lagparagraf icke derpå direkte tillämplig, fastän den i brist på annat stadgande blifvit tillämpad. För mig synes det tydligt, att detta icke har med civilagstiftningen att göra, utan att det tillhör Kongl. Maj:t att härom i administrativ väg lagstifta. Jag får derföre anhålla om proposition derom att "Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville i nåder förordna, att uti hushållningsmål af allmän beskaffenhet jäf mot domare icke eger rum derföre, att han med afseende å sin enskilda samhällsställning har i saken del".

Herr Stråle: Jag vill visserligen icke absolut bestrida hvad den siste talaren yttrat, men anser för min del det vara klokast att genom bestämdt lagbud undvika olika lagtillämpning; ty då 13 Kap. 1 § Rättegångsbalken innehåller: "desse äro laga jäf: Om domaren är med endera i den skyldskap eller svägerlag, deri äktenskap efter 2 Kap. Giftermålsbalken, ej byggas må, hvarunder ock dess syskon-

barn i skyldskap, och ej svägerlag förstås; eller är domaren dess vederdeloman eller uppenbare ovän, eller eger domaren eller dess skyldemän, som nu nämnde äro, i den saken del' etc., kan det t. ex. med afseende på vägfrågor, då domaren eller hans skyldemän, såsom ofta kan inträffa, är vägbyggnadsskyldig, vara ganska tveksamt buruvida jäfsfrågan bör bedömas efter den civila eller administrativa lagstiftningen. Skulle emellertid Kammaren ansluta sig till den åsigt, som den siste talaren framstälde, vill jag väl icke sätta mig deremot, men det förekommer mig vara vida mera välbetänkt att bifalla Utskottets förslag, på hvilket jag anhåller om proposition.

Förklaring af gällande stadganden om jäfvet mot domare i allmänna hushållsmät.
(Forts.)

Herr von Koch: Jag vill icke bestrida att efter grundlagens mening Herr von Gegerfelt torde hafva rätt och att, om den civila och ekonomiska lagstiftningen en gång blefve fullt skilda från hvarandra, det icke kunde vara farligt att gå in på hans förslag, men jag fruktar att så länge gränsen mellan dessa lagstiftningsgrenar icke är bestämd — jag var sjelf såsom ledamot af Konstitutions-Utskottet vid en riksdag med om ett långvarigt försök att med biträde af en professor af facket uppgöra ett försök att uppdraga en sådan gräns, hvilket dock icke lyckades — och så länge i synnerhet Byggningsbalken innehåller en mängd stadganden af civillags, ekonomisk och beskattningsnatur t. ex. om allmänna vägar, angående hvilka undersökning skall ske inför häradsrätten, då häradet icke eger någon särskild representation, kan det åtminstone vara tvifvelaktigt om dessa frågor hos häradsrätt kunna anses vara helt och hållet af ekonomisk art, ehuru visserligen häradsrätten deruti endast meddelar utlåtande. Vid sådana frågor, som stå på gränsen mellan civil och ekonomisk lag, tror jag, att det är försigtigast att tills vidare behandla dem såsom civillagsfrågor och tror äfven nu att det är mest delikat mot Kongl. Maj:t, ehuru motsatsen kunde tyckas vara ett slags koncession. Sådant står dock nära på gränsen af en grundlagsförklaring. Man ser att majoriteten inom Utskottet, der många lagkarlar sitta, icke delat Herr von Gegerfels tanke, utan ansett saken vara af civil beskaffenhet. Några reservationer finnas men de äro icke särdeles många. Jag skulle tro, att, om Riksdagen för sin del bifölle Utskottets förslag, så är det icke värre än att Konungen kan vägra sin sanktion. Deremot blifver all rättfärdighet uppfylld, i fall Kongl. Maj:t skulle finna, att ärendet är af civil natur. Att ändra något i Rättegångs- eller Byggningsbalken, genom uttryckta önsknings- eller underdåniga skrivelser från Riksdagen, derför har man i allmänhet respekt. Jag bestrider icke att saken är tvifvelaktig, men i sådana fall, som vi haft många under min riksdagsmannabana, hafva vi vanligen inom Riksdagen deciderat oss för att hänföra frågan till civillagstiftningen, i synnerhet som man tenderar till att mer och mer utsträcka området för den civila och inskränka området för den ekonomiska lagstiftningen. Jag tror detta rätt, likasom att, å andra sidan, Riksdagen i samma mån inskränker sitt envælde i anslags- och beskattningsfrågor. Friheten tryggas bäst genom *lagar*, stiftade af båda statsmakterna.

*Förklaring af
gällande stad-
ganden om jäf
mot domare i
allmänna
hushållsmål.
(Forts.)*

Herr Carleson: Det är alldeles onekligt att gränsen mellan den civila och ekonomiska lagstiftningen är mycket sväfvande och så svår att uppdraga, att Riksdagen under loppet af tre fjerdedels sekel fåfångt försökt sig på denna sak, men denna fråga hör icke hit, ty hvad som här föreslås Kammaren att besluta, afser, efter sjelfva förslaget ordalydelse, en föreskrift om handläggningen af "*hushållsmål af allmän beskaffenhet*", och, såvida det är obestriddigt att enligt 89 § Regeringsformen Kongl. Maj:t ensam har lagstiftningsrätten i hushållningsmål af allmän beskaffenhet, synes det också gifvet att Riksdagen överskrider sin befogenhet, om den tillåter sig att i dessa ämnen något annat besluta, än en önskan, att hos Kongl. Maj:t anmälas. På sådan grund skulle jag föreställa mig att antingen bör yrkas rent afslag å Utskottets hemställan eller ock bifall till Herr von Gegerfelts förslag, och då jag i hufvudsaken är med honom ense, förklarar jag mig med honom.

Herr Fröman: Det förekommer mig som, när den funktion för domaren, hvarom här är fråga, består i att med häradsrätten afgifva utlåtande i allmänna hushållningsmål, Kongl. Maj:t väl kan föreskrifva, att ett sådant utlåtande skall afgifvas af häradsrätt. Men manne icke dermed Kongl. Maj:ts rätt stannar, och det tillkommer allmän — ej administrativ — lag att bestämma huru häradsrätten skall vara organiserad, hvartill hör att stadga, hvilka jäfsförhållanden gälla för rättens ordförande och ledamöter? Mig förefaller det alltså som skulle jäf för domare äfven i hushållningsmål böra bedömas efter allmänna lagen, och, då jag anser skäl vara för handen att upphäfvad det ifrågakomma jäfvet, får jag för min del yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Lindgren: Jag skall icke uppehålla Kammaren med något vidare ordande i denna redan långt uttänjda fråga, utan vill blott till alla delar instämma i hvad den siste talaren yttrat.

Herr Ribbing, Sigurd: Att stadgandena om jäf i hushållningsmål för Konungens Befallningshafvande igenfinnas i den af Konungen utfärdade instruktionen för landshöfdingarne, är helt naturligt; men detta synes mig icke utgöra något hinder för att i allmänna lagen kan och bör vara stadgadt om jäf i likartade mål för domaren, der han kan komma att enligt lagen handlägga sådana mål vid domstolen. Detta kan han till exempel komma att göra på grund af 25 Kap. 1 § Byggningsbalken, der det heter: "*Landsväg skall läggas i länet, der den tarivas; och låte Konungens Befallningshafvande vid tinget ransaka, hvar den jemnast och ginast göras kan*". När det nu är fråga om domaren, och i allmänna lagen, 13 Kap. Rättegångsbalken, står stadgadt om jäf för honom i vissa fall, så förefaller det mig också naturligt och riktigt, att der finnes bestämdt om jäf för honom äfven i *andra* fall. Jag anser också, till följd af den olika ställning domaren intager emot Konungens Befallningshafvande, intet formelt hinder finnas för att hvad som för den ene är stadgadt i den af Kongl. Maj:t

utfärdade instruktionen för landshöfdingarne, för den andre står stadgadt i allmänna lagen.

Jag får under sådana omständigheter för min del hemställa om bifall till Utskottets förslag, hvilket, efter hvad jag inhemtat, är af Andra Kammaren med stor majoritet bifallet.

Förklaring af gällande stadganden om jäf mot domare i allmänna hushållsmål.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande och dels af Herr *von Gegerfelt*, att Kammaren skulle bifalla Utskottets deri gjorda hemställan med följande förändrade lydelse: "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville i nåder förordna, att uti hushållningsmål af allmän beskaffenhet jäf mot domare icke eger rum derför, att han med afseende å sin enskilda samhällsställning har i saken del".

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till utlåtaudet och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva fuunit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo Lagutskottets den 15 och dennes bordlagda utlåtande N:o 26, i anledning af väckt förslag om förändrad lydelse af 1 § i gällande förordning angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Ändring af 1 § i expropriationslagen.

Herr Wallenius: Det är för hvar och en, som haft något med jernvägsbyggnader att beställa, nogsamnt kändt, hvilka svårigheter och kostnader det möter att förvärfva rätt till grustag, fyllnadsjord för bankanläggningar med mera annat, som för jernvägsbyggnad är af yttersta nöd, och hvarförutan denna icke kan komma till stånd. Jag har trott det vara angeläget att vidtaga någon åtgärd, på det att de stora olägenheter, som i detta hänseende förefinnas, må varda undanröjda till fromma för de ifrågavarande, för vårt land så nyttiga och nödiga kommunikationsanstalterna. Jag har föreställt mig, att detta skulle kunna ske genom att i expropriationslagen inskjuta några ord, som beröra denna sak. Lag-Utskottet har emellertid i sitt afstyrkande af min motion förklarat, att expropriationslagen redan gifver Kongl. Maj:t rätt att för allmänt behof bevilja expropriation af mark äfven för sådant ändamål, som här är i fråga. Jag lemnar derhän om denna Utskottets uppfattning är riktig; men säkert är att meningarne derutinnan kunna vara delade, och då kan jag icke finna det vara ur vägen att i expropriationslagen inrycka några ord, som tydligen utmärka att expropriation må ega rum jemväl för grustag, fyllnadsämnen m. m. Jag känner icke något fall, der Kongl. Maj:t pröfvat ansökning om expropriation för dylikt ändamål, och vet icke ens om någon sådan ansökning till Kongl. Maj:t inkommit; men jag vet ganska väl, att Högsta Domstolen i mål, som blifvit till dess afgörande hänskjutna, gifvit jordegare rätt att vägra expropriation för grustägt och

Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)

liknande ändamål. Detta tyckes mig utgöra en maning till Riksdagen att vidtaga någon åtgärd som kunde gifva Kongl. Maj:t ett stöd för tillståndande af sådan expropriation, i händelse ansökningar derom, såsom sannolikt, komma framdeles att göras. Jag tror, att om de ord, jag föreslagit eller något deremot svarande inrycktes i expropriationslagen, skulle många rättgångar undvikas och mycket trassel förekommas, emedan man då skulle blifva i tillfälle att med expropriationslagen i hand visa de jordegare, som nu vilja vägra grustägt för jernvägsanläggningar, att det verkligen är lagstiftarnes mening, att expropriation må äga rum äfven för sådant ändamål.

På grund häraf och då jag, som icke är jurist, ej tilltror mig att åstadkomma något mer tillfredsställande förslag i ämnet, än det min motion innehåller, får jag för min del anhålla, att det förevarande betänkandet måtte till Utskottet återremitteras, på det att Utskottet måtte formulera ett förslag till sådan ändring eller förklaring af expropriationslagen, att derigenom lätnad för jernvägsanläggningar uti ifrågavarande hänseende må för framtiden vinnas.

Herr von Gegerfelt: Den föreliggande frågan sönderfaller egentligen i två, hvilka böra hvar för sig betraktas och bedömas. Den första frågan är den, huruvida en jernvägsbyggare bör ega rätt att, likasom han nu obestriddigen kan sätta sig i besittning af den för sjelfva jernvägen erforderliga mark, exproprieras äfven sådan mark, som behöfves för grustägt, fyllnadsämnen med mera sådant. Att expropriationsrätten bör vara utsträckt derhän, derom är jag fullt ense med Utskottet och med motionären; samma behof att exproprieras förefinnes eller kan förefinnas i detta hänseende, som i fråga om sjelfva grunden för jernvägen; och då Kongl. Maj:t i alla händelser skall pröfva behofvet, kan af en dylik vidsträcktare expropriationsrätt icke något vara att befara. Men här slutar också enigheten mellan Utskottet och mig.

Utskottet har uttalat den åsigt, att *nu gällande* expropriationslag förutsätter rättighet för Kongl. Maj:t att förordna om expropriation icke blott af den mark, der jernvägen eller landsvägen framdrages, utan äfven för sådana ändamål som med den förevarande motionen afses. Det är der, som jag vågar vara från Utskottet skiljaktig, i det att jag för min del anser expropriationslagen icke medgifva Kongl. Maj:t en sådan rätt. Gillar man den förra åsigten, eller den af Utskottet antagna, blir naturligtvis följden den att Utskottets betänkande måste bifallas, och deri ligger då ett uttalande från Riksdagen, lika kraftigt, som om Riksdagen beslutat en lagförändring i det af motionären antydda syfte. Men då jag för min del icke kan godkänna en sådan tolkning af expropriationslagen, kan jag icke heller instämma i det slut, hvartill Utskottet kommit, utan anser, att en ändring bör i expropriationslagen vidtagas.

Första paragrafen i expropriationslagen stadgar, att der Konungen finner nödigt, att jord eller lägenhet, som enskild man tillhör, skall *begagnas* till allmän väg m. m., egaren skall vara pliktig afstå densamma. För min del kan jag icke tyda lagen så, att begagna en mark till en väg är detsamma, som att begagna en mark till att der-

ifrån hemta material för att bygga en väg. Skulle expropriationslagen så tolkas, som Utskottet gjort det, skulle man med samma skäl kunna säga, att Kongl. Maj:t eger rätt att medgifva expropriation af skogar, när det kan vara behöfligt att för en jernvägsanläggning derifrån hemta syllar, eller af ett eller annat jernbruk, för att jernvägens behof af skenor må kunna derifrån fyllas.

Ku har mot mig anmärkts, att Kongl. Maj:t genom ett i Utskottets betänkande åberopadt bref af år 1855 till sina Befallningshafvande i Göteborgs och Bohus m. fl. län föreskrifvit, att i expropriationen för åtskilliga der pågående jernvägsanläggningar skulle inbegripas äfven grus- och stentägt m. m. Det må väl icke kunna anses för ett crimen læsæ majestatis att nu efter 26 års förlopp uttala den åsigten, att detta Kongl. Maj:ts beslut berodde på en oriktig tolkning af den expropriationslag, som gälde då Kongl. Maj:ts beslut om expropriation för dessa jernvägsanläggningar meddelades, eller 1845 års expropriationslag. Det vissa är, att Kongl. Maj:t sedermera icke tilltrött sig att fortgå på den vägen att förordna om expropriation af annan mark, än den som användes för sjelfva jernvägen. Prejudikat finnas på att ansökningar i sådant syfte blifvit afslagna; men intet prejudikat finnes på att en dylik ansökning blifvit bifallen. Jag ber här att få bemärka, att de i Utskottsbetänkandet åberopade domarne af högsta domstolen icke bevisa något alls i förevarande fråga. I två mål hade jernvägsbyggare gifvit sig på att utan Kongl. Maj:ts tillstånd från annans mark taga grus och sand, och jordegarne hade derefter hos Konungens Befallningshafvande sökt handräckning för att vinna befrielse från detta intrång. I båda dessa mål förklarade Högsta Domstolen att, då Kongl. Maj:t icke lemnat tillstånd till grustägten, den begärda handräckningen skulle jordegarne meddelas. Dermed hade Högsta Domstolen icke gått in i någon pröfning, huruvida Kongl. Maj:t enligt expropriationslagen egde rätt att meddela ett sådant tillstånd eller icke, och det är följaktligen oriktigt af Utskottet att af dessa domar draga den konsekvensen att Högsta Domstolen anser expropriationslagen innefatta en dylik rätt för Kongl. Maj:t.

För min del får jag, då jag gillar syftet med motionärens framställning, men icke anser lämpligt, att på egen hand uppgöra ett lagförslag i ämnet, anhålla om återremiss.

Grefve Horn: Uti 1 § af gällande expropriationslag är förordnadt, att då Kongl. Maj:t pröfvat att jord eller lägenhet, som enskild man, enighet eller inrättning tillhör, begagnas skall, antingen till rikets försvar eller allmän väg etc., eller till dylikt allmänt behof, egaren skall vara pliktig att afstå hvad för ändamålet erfordras. Härigenom har Lag-Utskottet ansett det vara till fyllest stadgadt att Kongl. Maj:t eger bestämma *den jord*, som erfordras för det företag, hvarför expropriation skall ega rum. Hvad nu jernvägsanläggningar beträffar, går vid detta bestämmande vanligen till på det sätt, att, så fort planen för jernvägen blifvit uppgjord och å karta utförd, ansökning om dess fastställande göres hos Kongl. Maj:t, som derpå lemnar

Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)

Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)

sitt begirvande till att jernvägen må läggas utefter den å kartan utmärkta linien. I de flesta fall har, då planen ingifves till fastställelse, jernvägsbyggaren icke gjort klart för sig om på den för jernvägen afsedda sträckan finnes tillräckligt med grus eller fylfnadsämnen; och först under arbetets fortgång finner han, att det blir nödigt att för arbetets utförande erhålla tillgång till den eller den grustäkten, eller, om t. ex. en sjö möter, som måste på en smalare sträcka fyllas, att då på nära håll åtkomma jord till fylfnadsämne. I sådana fall har man hittills icke gått in till Kongl. Maj:t och begärt att få exproprieras den jord, som erfordrades utöfver den ursprungliga planen, utan man har, ofta nog utan egarens medgifvande, satt sig i besittning af den nödiga jorden och låtit bero vid den ersättning derför, som framdeles kunde på ett eller annat sätt blifva bestämd. Emellertid är väl icke detta det lagliga sättet att gå till väga. Expropriationslagen medgifver att, när behof af mark pröfvas vara för handen, Kongl. Maj:t må om expropriation deraf förordna, och om således dessa jernvägsbyggare vändt sig till Kongl. Maj:t och begärt tillstånd att exproprieras den för grustägt eller till fylfnadsämne erforderliga marken, hade väl Kongl. Maj:t varit oförhindrad att, efter pröfning af för handen varande förhållande, meddela det sökta tillståndet. Så vidt jag vet, har hittills icke någon jernvägsbyggare gått in till Kongl. Maj:t med en sådan anhållan, utan man har i stället utan vidare tillegnat sig den behöfliga marken. Detta har gifvit anledning till processer hvari Högsta Domstolen såsom det vill synas, accepterande Utskottets åsigt, förklarar, att, då jernvägsbyggarna icke visat att de undfått behörigt tillstånd att sätta sig i besittning af jorden i fråga, förpligtades de att, såsom det heter i ett utslag, upprifva den väg, som blifvit utlagd till den inkräktade grusbacken.

Då nu emellertid Utskottet ansett, att i den åberopade paragrafen af expropriationslagen tydligen blifvit bestämdt, att Kongl. Maj:t eger vare sig vid fastställelse af plan för jernvägsbyggnad eller sedermera, meddela tillstånd till expropriation af all derför behöflig mark, har Utskottet också kommit till det efter min uppfattning rigtiga resultatet, att någon åtgärd i anledning af motionärens framställning icke bör vidtagas, och jag tror, lika med Herr von Gegerfelt, att motionären har allt skäl att vara tillfredsställd med detta Utskottets Utlåtande, emedan, derest det vinner Riksdagens bifall, derigenom ett tydligt uttalaude erhållits från Riksdagens sida om huru den anser expropriationslagen böra i förevarande hänseende förstås.

Jag yrkar på grund häraf bifall till Utskottets förslag.

Herr Ribbing, Sigurd: Det är i Lag-Utskottet icke vanligt att ålägga de särskilda medlemmarne skyldighet att läsa korrektur på Utskottets betänkanden, för att sålunda tillse att de blefve korrekta, och derföre har jag icke heller brukat göra detta. Deraf har emellertid blifvit en följd, hvad det föreliggande betänkandet beträffar, att ehuru jag på det bestämdaste till protokollet begärt att få antecknad min reservation mot Utskottets motivering, något sådant icke står att läsa i betänkandet. Jag har tillåtit mig att börja med denna

lilla anmärkning, för att visa, att jag sjelf åtminstone anser mig oskyldig i att min reservation saknas vid betänkandet.

Herr von Gegerfelt har erinrat, att den fråga, som här blifvit af Utskottet behandlad, sönderfaller i två, den ena om den utsträckning, expropriation bör hafva, och den andra, huruvida gällande lag stadgar eller icke stadgar en sådan utsträckning, som den af motionären begärda. Jag skall bedja att få börja med den sista frågan och dervid nämna, att jag i det fallet helt och hållet delar Herr von Gegerfels mening, att gällande lag icke stadgar och medgifver en sådan utsträckt expropriationsrätt, som motionären begärt och Utskottet såsom befintlig har antagit. Herr von Gegerfelt har för denna åsigt anfört åtskilliga, efter mitt förmenande ganska bevisande skäl. Härvid är min skyldighet att erkänna, att de domar, som blifvit åberopade för denna inskränkta omfattning af den i den Kongl. förordningen stadgade expropriationsrätt och som finnas omförmälda i Utskottets betänkande, såsom i samma betänkande yrkas, ingenting i förevarande fråga bevisa, då de röra icke saken i fråga, utan grunda sig på begången försummelse att vid begäran om expropriation iakttaga laga former. Hvad åter angår Kongl. brefvet af den 31 Januari 1855, som deremot af Utskottet i dess betänkande blifvit åberopadt, tager jag mig friheten att med fullkomlig tystnad gå detsamma förbi. Jag talar icke om Kongl. bref, utan om Kongl. förordningar och lagar. Till hvad Herr von Gegerfelt sagt i denna del af frågan vill jag nu endast tillägga en hänvisning till sjelfva ordalagen i 1 § af den Kongl. förordningen om expropriation. Det heter i denna paragraf: "Der Konungen pröfvar nödigt, att jord eller lägenhet, som euskild man, menighet eller inrättning tillhörer, *begagnas* skall, antingen till rikets försvar, till allmän väg, bro, hamn eller lastningsplats, till torg eller gata i stad etc. etc., eller till dylikt allmänt behof" etc. "Att jord begagnas skall till väg" jag medgifver att ordalagen icke äro de allra bästa eller tydligaste, men håller man sig strikte till dem, betyda de, att den jord som exproprieras, skall *utgöra* väg, torgplats o. s. v. Den skall begagnas till — att utgöra — väg; det är det enda, som strikte kan ur ordalagen förstås, och att denna uppfattning af de begagnade orden, som är den strikta, också här med dem är afsedd, det kan man ytterligare skönja af andra momentet i samma paragraf, hvarest det heter: "Är fråga om jords eller lägenhets *begagnande* endast för utläggning af elektiska ledningstrådar" o. s. v., der det är omöjligt att såsom föremål för expropriationen förstå mer än den bit af marken, som behöfves för att sätta ner och stensätta alla stödjestolparne. Nu säger man emellertid, att man *tolkar* eller kan och bör tolka lagen vidsträcktare. När två lagrum stå i fara, eller synas stå i fara att motsäga hvarandra, då inträder behöfvet att tolka eller förklara lagen, så nemligen, att denna fara eller detta sken försvinner, ty man förutsätter, att lagen *är* utan motsägelse, emedan man hos lagstiftaren förutsätter sundt förstånd. När deremot ingen anledning är för handen att motsägelse eller tvetydighet förefinnes, då *tolkar* man icke lagen, utan man *lyder* lagen; och detta är efter mitt förmenande fallet här. Med en sådan lydnad medgifver expropriationslagen icke den vid-

Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)

Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)

sträckta tydning af dess innehåll, att man skulle ega att för en jernväg expropriera icke blott den mark som begagnades till sjelfva jernvägen, utan äfven mark att användas till upplagsplats vid byggnadsarbetet eller mark för att derifrån henta grus att lägga på vägen. Det är något helt annat än att begagna marken *till* jernvägen.

Under det jag således är ense med Herr von Gegerfelt, och hvarför icke äfven med motionären, deri, att förordningen icke medgifver expropriation af mark till grustag, upplagsplats eller dylikt, är jag deremot i den andra delen af frågan eller det slut, hvartill Utskottet kommit, ense med detta, ehuru af alldeles motsatta skäl till dem, Utskottet anfört och åberopat. Jag är den förste att erkänna, att der statens eller det allmännas väl och behof nödvändigt kräfver en inskränkning i den enskildes rätt, der försvinner den enskilda rätten; så mycket hellre, som en sådan rätt alldeles icke kan finnas annat än i och genom staten. Men också i detta enda fall vill jag medgifva inskränkning i den enskildes rätt. Börjar man åter fordra, att den enskildes rätt skall försvinna, så fort det visar sig att det kan för det allmänna vara nyttigt och beqvämt eller ekonomiskt att taga från den enskilde hans rättigheter, då kommer man in på ett gebiet af statens öfvermakt öfver den enskilde. hvilket efter mitt förmenande står i uppenbar motsats till det allra första skäl, den enskilde har att vilja vara medlem af staten, det nemligen, att få åtnjuta skydd till lif och egendom. Der alltså den enskildes rättigheter icke komma i strid med statens bevisligen ådagalagda ändamål, der det endast gäller den större eller mindre bekvämligheten för staten och andra enskilde, der må icke något sådant ingrepp i den enskildes rätt af staten stadgas. Hvarthän skulle väl sådant leda? Om ett bolag kommer in till Kongl. Maj:t och säger, att det skulle vinna några tusen eller några hundra tusen kronor på att taga från andra deras egendom, så är detta utan tvifvel mycket troligt; men följer deraf att i lag bör stadgas rätt för bolaget att få begå ett dylikt våld? Jag anser, att man här vill gå alldeles för vida. Ty jag frågar ånyo, hvarföre den enskilde är i stat, om ej i första hand för att vinna säkerhet för hvad som utgör hans rättmätiga possession. Jag vill gerna medgifva, att det kan för ett jernvägsbolag vara både beqvämt och förenadt med mycken ekonomisk besparing att få expropriera jord till sådana ändamål, hvarom här är fråga; jag vill också medgifva att den enskilde egaren till en sådan jordbit kan begagna sig af konjunkturerna, för att preja bolaget öfver höfvan. Detta är ledsamt nog; men det är ingenting annat, än hvad som dagligen kan inträffa på åtskilliga områden af lifvet, utan att det faller någon in att söka deremot lagstifta så, att man gör intrång på det fria aftalets rätt. Jag vill taga det enda exemplet, att en remont måste anskaffas för ett rusthållshemman, och att de, som då hafva hästar att utbjuda, begagna tillfället att uppdrifva priset för rusthållaren, som, kosta hvad det vill, måste skaffa häst. Icke kan väl då någon ifrågasätta, att hästens egare skulle förbjudas att taga den betalning, han kan betinga sig, och tvingas att afstå hästen mot ett af staten eller nämnd åsatt pris?

För min del anhåller jag, på *de* skäl jag nu anført, om bifall till Utskottets förslag.

*Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)*

Herr Stråle: I likhet med den siste talaren och äfven med Herr von Gegerfelt, är jag af den åsigt att, om man vill komma derhän att expropriation af mark må ega rum för grustägt och dylikt, en lagförändring är nödig; men i motsats mot Herr von Gegerfelt anser jag en sådan lagförändring icke vara önskvärd. Jag kan därför för min del icke godkänna Lag-Utskottets motivering, der det i sista perioden uttalas den åsigt, att Kongl. Maj:t enligt gällande expropriationslag eger rätt att medgifva expropriation för de ändamål, motionären afser. Visserligen heter det i expropriationslagen, att "hvad för ändamålet erfordras" må exproprieras; men om man ser närmare på ordställningen i dess helhet och på motiverna för lagen, synes det mig deraf aldeles ovillkorligt följa, att det är endast den jordrymd, som erfordras för sjelfva jernvägsbyggnaden eller hvad det nu må vara, hvilken får exproprieras. Ty der en jernväg eller allmän väg skall läggas eller der en plats finnes nödig för uppförande af en fästning eller anläggande af en hamn o. s. v., der måste den enskilda rätten vika för det allmänna bästa, och den enskilde taga ersättning i penningar för det våld, som utöfvas på hans eganderätt; men derutöver torde det icke hafva varit lagstiftarens mening, att intrång skall ega rum på den enskildes rätt. Det kan icke förekommas, att då fråga är t. ex. om anläggande af en väg, den enskilda rätten måste vika, ty förhållandet kan vara sådant, att vägen icke lämpligen kan läggas på annat ställe, än just öfver den mark man vill dertill använda; och, om den marken icke finge exproprieras, skulle således hela väganläggningen omöjliggöras. Helt annat är det med det anspråk en jernvägsbyggare kan framställa på att komma i besittning af en mera eller mindre aflägsen grustägt. Här föreligger efter mitt omdöme endast en penningefråga. Kan han icke godvilligt komma i besittning af den grusbacke, som är för honom beqvämast, så låt honom köpa sitt grus på längre afstånd; det kostar möjligen mera, men jernvägsanläggningen blir derigenom icke gjord omöjlig. Jag känner ett fall, då en jernvägsbyggare hos en jordegare af mina bekanta, väckte anspråk på att komma åt en grusbacke, som han fann behöflig för sin anläggning, och hotade med expropriation. Ehuru jordegaren efter min inrådan vägrade att afstå grusbacken för den erbjudna betalningen vägrade jernvägsbyggaren icke att försöka expropriationstalan; och min innerliga öfvertygelse är, att domaremakten icke skulle hafva godkändt ett sådant anspråk. Låt jernvägsbyggaren hädanefter som hittills betala sitt grus, om ock något dyrt; olägenheten deraf är vida mindre, än om, för att bereda honom billigare köp, ytterligare intrång skulle göras på den enskildes rätt.

Jag tror således, att det slut, hvartill Utskottet kommit, är riktigt, men jag måste ogilla dess motiv, och jag får därför anhålla, att Kammaren, med ogillande af motiveringen i betänkandet, måtte bifalla Utskottets hemställan.

Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)

Herr Gahn: Jag vill icke nu inlåta mig på något försök att tolka expropriationslagen och afgöra huruvida den kan tillämpas så, att man eger rätt att expropriera jord till grustäppter med mera. Kan den det, må så vara, men kan den det icke, är det så mycket bättre, ty jag tror icke att det är nödigt att jernvägsbyggare ega expropriationsrätt till sådana saker. Det är visserligen sant, att jernvägar för vårt land äro ganska nyttiga och det är likaledes sant att det för jernvägsbyggare vore beqvämt att få expropriera ifrågavarande saker, men lika sant är också, att en jordegare bör, så vidt möjligt, bibehållas i sin rätt att fritt disponera öfver sin egendom. Det är naturligtvis endast på de orter, der det är ondt om grus, som det kan komma i fråga att jernvägsbyggare behöfva ega någon tvångsrätt att taga grus, ty der grus finnes i öfverflöd vägra icke jordegare att lemna sådant, men just på de orter, der grustillgången är knapp, bör man icke söka underlätta möjligheten för jernvägsbyggare att taga det lilla som finnes och derigenom kanhända göra det omöjligt för en jordegare att fullgöra sina skyldigheter med afseende på underhåll af de allmänna vägarne. Det kan väl vara mycket beqvämt för en jernvägsbyggare att få taga grus och fyllnadsämnen på nära håll, men af denna närbelägenhet är han alldeles icke beroende i sitt jernvägsbyggande, ty han har just i sin jernväg ett medel att transportera sådant från längre aflägsna trakter. Detta medel har icke jordegaren. Man kan visserligen säga att han kan vända sig till jernvägsbolaget och begära att få begagna jernvägen till grustransporter, men icke lär det i så fall blifva aflemnadt på de platser der de förra grustillgångarne funnos, utan han får det vid närmaste station, huru obeqvämt denna än må vara belägen för dess vidare utforsling till vägarne. På sådana ställen kan man svårigen i penningar uppskatta och betala den skada, jordegaren skulle tillfogas derigenom, att en sådan rätt blefve jernvägsbyggare medgifven.

Vidare må anmärkas, att om det ock är ganska beqvämt och billigt, att vid en jernvägsbyggnad hafva tillgång på naturligt grus efter linien, så är detta likväl ingen absolut nödvändighet, ty jernvägar kunna barlastas med andra materialier, såsom krossad sten och dylikt. Med sådant kan man visserligen äfven hjälpa sig fram på landsvägar, men uppenbart är, att anskaffandet af sådant måste falla sig vida svårare och dyrare för väghållaren, än för ett jernvägsbolag, som behöfver stora massor och derföre kan använda maskinkraft för dess aptering och framforsling.

Jag har någon erfarenhet i dessa saker; jag har sjelf varit i tillfälle att såsom jernvägsbyggare förvärfva grus på ganska billiga vilkor och har såsom jordegare afstått grus till jernvägar på sådana vilkor, att jernvägsbyggarne icke haft skäl att beklaga sig deröfver. När på en ort grus finnes, som jordegaren icke sjelf behöfver, låter han nog alltid ackordera med sig att lemna sådant mot skälig betalning, och är det för jordegaren outhärligt, bör han icke med tvång beröfvas det, blott för att bespara någon kostnad för ett jernvägsbolag. Jag har nu egentligen fäst mig vid expropriationsrätten rörande barlastningsgrus, emedan det väl egentligen är derom striden gäller, ty

öfriga relativt värdelösa fyllnadsämnen får man vanligen taga emot ringa ersättning, och oftast för intet.

För min del skulle jag på dessa skäl vilja tillstyrka bifall till Utskottets förslag utan att yttra något om motiven.

Herr Asplund: Lika med Herr von Gegerfelt har jag reserverat mig mot Lag-Utskottets ifrågavarande betänkande, då jag icke kunnat dela Utskottets åsigt angående tolkningen af I § i gällande expropriationslag. Jag anser nemligen tydligt och klart, att åt denna paragraf icke kan gifvas en så vidsträckt tolkning, som Utskottet gjort. Expropriationslagen, hvilken obestriddigen ingriper i eganderätten, måste därför betraktas såsom en undantagslag, och åt alla sådana böra, enligt en gammal juridisk regel, gifvas en sträng tolkning. Man får således icke öfverskrida hvad denna lag uttryckligen innehåller, och jag anser följaktligen, på de skäl, som redan blifvit af flere talare anförda, att det vore orätt, om Riksdagen uttalade sig för en sådan tolkning, som inom Utskottet gjort sig gällande.

Lag-Utskottet har åberopat ett af Kongl. Maj:t i administrativ väg utfärdadt beslut, hvarigenom förordnats, att vid expropriation för en viss då ifrågavarande sträcka af statens jernvägar skulle i expropriationen ingå icke allenast den för sjelfva banan nödiga jordrymden, utan äfven hvad som fordrades till fyllnadsämnen, och Utskottet har deraf velat draga den slutsats, att Kongl. Maj:t för sin del hade den åsigt, att expropriationslagen kunde tolkas så vidsträckt, som Lag-Utskottet gjort. För min del skall jag bedja att få åberopa ett prejudikat, hvaraf jag först i afton fått del, och som visar, att Kongl. Maj:t åtminstone år 1869 hade en alldeles motsatt åsigt; och, då jag förmodar, att detta senare prejudikat skall hafva mera gällande kraft, än det af 1855, tager jag mig friheten att gifva Kammaren del deraf. Det rörde fråga om att för erhållande af fyllnadsämne till en bank vid Göta kanal få tillägna sig en grusbacke, och direktionen gjorde i vanlig ordning ansökning derom hos Kongl. Maj:t.

Ansökningen remitterades till Konungens Befallningshafvande, som anmärkte, att det för ifrågasatta expropriationen uppgifna ändamål icke kunde hänföras till något af dem, för hvilka enligt gällande lag rätt till expropriation egde rum. Kammarkollegium, som äfven hördes, instämde i detta yttrande och, när målet föredrogs hos Kongl. Maj:t, fann Kongl. Maj:t, lika med Konungens Befallningshafvande och Kammarkollegium, att 1866 års förordning icke var i då förevarande fall tillämplig, till följd hvaraf kanaldirektionens framställning icke kunde af Kongl. Maj:t bifallas.

Jag tror verkligen också att det är farligt att i denna lag inlägga något mer än den tydligen innehåller, ty följderna deraf skulle blifva, att den ene framstälde ett, den andre ett annat anspråk, och så väl det ena som det andra måste med en så evasiv lagtolkning tillfredsställas. Lagen innebär i sig sjelf ett så betydligt ingrepp i eganderätten, att man icke utan verkligt behof bör gå längre, än dess bokstaf tillåter.

Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)

Hvad beträffar behovet för jernvägarne att få en sådan rätt, kan jag icke dela de trenne föregående talarnes mening, att man icke i lagstiftningen bör gå till mötes den önskan om en förändring, som genom motionen blifvit framställd. Grunden för expropriationsrätten är naturligtvis i främsta rummet den, att, då t. ex. en jernväg skall byggas, sådant icke skall möta fysiska omöjligheter derigenom, att en jordegare sätter sig på tvären och hindrar anläggningen. Men, enligt min tanke, är det icke blott den fysiska omöjligheten, som lagen afser att undanröjja, utan äfven den finansiella. En talare bakom mig sade, att det är blott en *penningefråga* att komma i besittning af en vid jernvägsanläggning nödig grustägt. Ja, jag tror verkligen, att, om man ser rätt på saken, man skall finna, att i de flesta fall det också är en blott penningefråga, huruvida man skall komma i besittning af den för vägbanan nödiga jordrymd; ty, om jag bjöde millioner för ett sådant jordstycke, skulle väl näppeligen någon jordegare sätta sig emot att lemna det. Följaktligen tror jag, att, lika väl som det kan vara nödigt att få expropriera den för en jernväg erforderliga jordrymd, det i många fall skall vara nödigt att få expropriera den till fyllnadsämne behöfliga grustägt eller dylikt.

Med dessa mina åsikter derom, att den nu varande lagen alldeles icke kan och bör tolkas så, som Lag-Utskottet gjort, samt att det för jernvägarne är lika nödvändigt, att expropriationsrätten omfattar äfven grustäppter och dylikt, som den jord, jernvägen skall upptaga, ansluter jag mig till Herr von Gegerfeldts yrkande om återremiss, för att hos Lag-Utskottet få uppgjort ett förslag till ändring i gällande lag, hufvudsakligen i det syfte motionären framställt, ehuru med någon inskränkning. Jag vet visserligen att Andra Kammaren redan bifallit Utskottets hemställan, men jag anser för min del så viktigt, att sjelfva grundsatsen om hvad lagen verkligen innehåller icke trädes för nära, att jag, om det också endast skulle blifva en opinionsyttring, vågar hemställa, att Kammaren för sin del måtte återremittera ärendet till Utskottet.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Ehuru det kan synas vågadt af mig, sedan så många skarpsinniga jurister yttrat sig i frågan, vill jag dock försöka, icke att tolka men att tyda den nuvarande lagen.

I författningen heter det, att man får expropriera den jord, som skall *begagnas* till vissa ändamål. Jag frågar då, om icke den jord, som föres till en jernväg, *begagnas* till denna väg. Att man dock kan hysa olika åsikter i detta hänseende, har ju visat sig, och deraf framgår att lagen behöfver skrivas tydligare. En af Konungens rådgifvare kan hafva en, den andre en annan uppfattning af lagens mening. Om Första Kammaren i likhet med den Andra säger att grus och dylikt får exproprieras, är Kongl. Maj:t dock icke skyldig att i sådana frågor följa annan än sin egen uppfattning af lagens mening. Detta förhållande visar emellertid nödvändigheten af att skriva lagen tydligt, så att man vet hvad den innehåller. Nu säger man att det alldeles icke är nödigt att få expropriera grus, mark till vägar m. m.

utan att detta blott är en penningefråga. Jag hemställer då först, huru jag skall komma fram till min byggnadsplats, utan rätt att expropriera väg dit; jag får expropriera jord att bygga sjelfva jernvägen på, men det finnes ingen väg dit. Skall jag flyga dit med mina materialier? Då jag får bygga, måste jag väl hafva någon rättighet att komma dit. Vid skiften och andra dylika förrättningar är det hvar mans rätt att erhålla väg till sin jord. I expropriationslagen finnes icke taladt om jernvägar, utan blott om allmänna vägar, alltså skulle, om lagen tydes efter bokstafven, ingen expropriation för jernväg kunna medgifvas. Jag kan visserligen tänka mig att jag kan begagna mig af luftballong för att frakta mina materialier till jernvägen, och det är således icke teoretiskt, men väl praktiskt omöjligt att utan väg komma till min jernväg. Man kan tänka sig att en stor egendom, som sträcker sig ett par mil, omgifver den mark, jag fått expropriera. Egaren går icke in på något aftal, eller han innehar egendomen såsom fideikommiss och säger: jag har ingen rätt att afhända mig någon mark, sök att skaffa er den rätt, ni kan få! Såsom praktisk byggmästare förklarar jag det vara alldeles omöjligt att fullgöra åtskilliga byggnader utan att erhålla en sådan utsträckt expropriationsrätt, som här är i fråga. Om en sådan rätt icke funnits för statens jernvägar, hade det mången gång varit praktiskt omöjligt att utföra jernvägsarbetet, men, säger man, eganderätten skall skyddas. Den är skyddad derigenom, att jordegaren får full ersättning enligt gode mäns värdering, hvilken ersättning, efter hvad erfarenheten visat, vanligen är ganska stadig. De fleste jordegare skrika väl i början, men blifva vanligen belättna efteråt. Nu torde väl de, som ega att bestämma, hvarest grus bör exproprieras, undvika att välja en grusbacke, som ligger synnerligen väl till för att användas till landsvägarne, ty då skulle betalningen blifva mycket hög, utan man väljer ställen, der grustillgången är riklig och som äro så belägna, att jordegaren icke har skada af grusets bortförande; ja stundom kan sådant vara honom nyttigt, emedan han genom bortgräfvande af en del grus erhåller kändedom om beskaffenheten af det han får kvar. Jag tror därför att det icke är så farligt för "den stackars jordegaren", som man föreställer sig, och expropriationsnämnden underlåter säkert icke att sätta värdet så högt som möjligt. Grundsatsen om en sådan rätt, som är i fråga, är icke ny. 25 kap. 12 § byggningsbalken innehåller, att man får taga sand och grus till landsvägarne och detta är ett urgammalt stadgande. I invändningen att ett utsträckande af expropriationsrätten skulle leda dertill, att man kunde expropriera skogar och jernverk, förtjenar icke något svar, emedan dessa icke kunna kallas jord eller lägenhet. Jag rekommenderar lifligt denna lagförändring, och, fastän Andra Kammarne bifallit Utskottets betänkande, yrkar jag återremiss. Ett sådant uttryck af Kamrarnes olika meningar kunde gifva Kongl. Maj:t anledning att till Riksdagen ingifva förslag i ämnet.

Herr Statsrådet Lagerstråle: Då under den tid Civildepartementet var mig anförtrordt vid flera tillfällen fråga, om också icke på grund af skriftliga ansökningar, dock till följd af muntliga framställ-

*Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)*

*Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)*

ningar, förevar om den rätt, som i förevarande hänseende kan tillkomma jernvägsbolag, är det min skyldighet att något redogöra för den åsigt jag då gjorde gällande, eller att Kongl. Maj:t icke på grund af expropriationslagen kunde medgifva dessa bolag en sådan rätt.

Då den ursprungliga expropriationslagen tillkom, år 1845, funnos ännu icke i vårt land några jernvägar under byggnad, utan deri talades om afstående af jord till allmänna vägar, till sänkning af sjöar m. m., och det behöfdes icke att i denna lag intaga något stadgande om rätt att förvärfva fyllnadsämnen till allmänna vägar, ty en sådau rätt var redan gifven genom den af den föregående talaren omnämnda paragrafen i byggningsbalken. Sedermera hafva närmare bestämmelser meddelats, så att grus till allmänna vägar nu får tagas å utmark utan ersättning och å inegor och betesmark mot ersättning. Det förefans således icke något behof att i 1845 års författning stadga angående fyllnadsämnen för jernvägar, och i sjelfva ordalagen har jag för min del icke ansett en sådan rätt vara inrymd. En särskild framställning i afseende på rätt till fyllnadsämne för en kanalbank blef också, såsom här blifvit framhållet, af Kongl. Maj:t sedermera afslagen. Men häraf följer icke, att jag icke delar den åsigt, som af flere talare blifvit framställd, nemligen att det borde finnas en sådan rätt.

Jag kan nemligen icke hysa den farhåga, som en talare yttrat, att, genom inläggande i lagen af en dylik rättighet, den skyldighet, som väglottsegare hafva att skaffa grus till sina vägar, skulle blifva på något sätt kränkt.

Det är gifvet, att, om ett jernvägsbolag gör ansökning att erhålla expropriationsrätt till ett grustag, och vederbörande egare, deröfver hörd, framställer anspråk på grustagets bibehållande för underhållet af sin väg, skall ett tillbörligt afseende derpå fästas, och rättvisa skipas mellan de båda olika anspråken. Att, då jernvägarne i vårt land allt mer komma att ersätta de förut befintliga landsvägarne, undandraga dessa stora anläggningar enahanda möjlighet att skaffa sig de fyllnadsämnen, som för dem äro ytterst behöfliga, på ett likartadt sätt som lagstiftningen förut medgifvit jordegare, då de skulle bygga landsvägar, synes mig vara en obillighet, och för hvarje dag blir detta behof för jernvägarne allt större och större. I de trakter, der det är god tillgång på grus, kan ännu en uppgörelse på frivillighetens väg åstadkommas, men i andra trakter, der grustillgången är knapp, är det, snart sagdt, omöjligt för jernvägsbyggarne att erhålla dessa ämnen annat än för uppoffringar, så stora, att det gränsar till obillighet.

Sedan nu Andra Kammaren bifallit Utskottets betänkande, och i denna Kammare yttrats så olika meningar, förefaller det mig, som om vid denna riksdag frågan svårligen skulle kunna blifva löst. Hade åter båda Kamrarne med godkännande af motiven antagit det slut, hvarvid Utskottet stannat, skulle möjligen deri kunnat ligga en vägledning för Kongl. Maj:t att gifva en sådan tolkning åt expropriationslagen, som af Utskottets majoritet blifvit gifven.

För min del biträder jag deras yrkande, som föreslagit återremiss, äfven om den icke föranleder något annat än en förnyad anmälan. Det ligger ändock deri en viss opinionsyttring från Kammaren.

Herr Wallenius: Efter de sakrika yttranden, som här blifvit framställda angående nödvändigheten att få exproprieras grus och fyllnadsämnen till jernvägarne, återstår icke något vidare att i saken yttra. Jag är dock glad att frågan kommit å bane, ty med hvarje år och hvarje dag tränger behovet närmare på ett sätt, som kan omöjliggöra allt jernvägsbyggande. Om en gång jordegares anspråk att kunna från expropriation undandraga grustag blir gilladt, blir det hädanefter nästan omöjligt att komma till rätta med dem i denna sak, utan vi blifva förflyttade till den tid, då Göta kanal byggdes, och de oerhörda svårigheter i afseende på expropriation, som voro förenade med detta företag. Och skall detta komma till stånd med alla de jernvägsföretag, som äro började eller beslutade, då tror jag att många af dem aldrig blifva fullbordade. Jag vet ställen, der det blifvit fördradt 200 kronor kubikstången för upplag af jord i bank, och en jernväg på 6 mil skulle, om denna princip följdes, i kostnad för fyllning få utgifva 13 millioner kronor. Vill nu Riksdagen och Regeringen undandraga expropriation dessa fyllnadsämnen, som äro så nödvändiga för jernvägarne, är allt skäl att antaga, att dylika anspråk på ersättning icke skola uteblifva, och då skall det ovillkorligen blifva omöjligt att bygga jernvägar i anseende till kostnaden för anskaffande af grus och då skall icke den dag vara aflägsen, då denna lag manar sig fram af sig sjelf. Emellertid, under förhoppning att denna Kammare beaktar detta förhållande, yrkar jag att den också måtte uttala sig i syfte att lätta de stora bekymmer, som komma att hvila på jernvägsbyggnader, om de skola gå i fullbordan, samt att ärendet måtte till Utskottet återremitteras.

Herr Adelsköld: För att rätt tolka expropriationslagens anda och mening torde vara nödvändigt att återgå till den tid, då denna lag stiftades, eller då allmänna arbeten började uppstå uti större skala, och nödvändigheten af att en jordegare icke skulle kunna hindra eller omöjliggöra ett allmännyttigt företag allt mer och mer började göra sig gällande. För att förekomma sådana hinder stiftades expropriationslagen, och man lade derigenom i Kongl. Maj:ts hand att bestämma, i hvilka fall jordegaren skulle vara skyldig att afstå för allmänt behof erforderlig jord. Vid den tid, då denna lag stiftades, förekommo expropriationer egentligen icke för annat än för kanaler o. d., ty vägarbetena utfördes då till hufvudsaklig del af kommunerna utan statsbidrag, hvarvid jorden fritt lemnades, och jernvägar funnos alldeles icke. Med jernvägars införande hafva emellertid förändrade förhållanden inträdt. Det är nemligen nästan omöjligt att på förhand beräkna, huru mycket jord, som för en sådan anläggning behöfves, enär man dels icke kan kalkylera sig till de kvantiteter, som erfordras vid fyllningen af bankar å sankta ställen, sjöar o. s. v., ej heller duga alla jordarter till bildande af banvallar. Skulle man således nödgas lemna en sådan uppgift på förhand, måste man taga till vida mera area än som kunde erfordras och derigenom göra ännu mera ingrepp i eganderätten. Derigenom har saken nu inträdt uti ett nytt skede, och Kongl. Maj:ts uppfattning har äfven på senare tider varit, att

*Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)*

Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)

jernvägsbyggarne, utan att uppgifva den areal, som de behöfva, medgifvas expropriera hvad som för anläggningen erfordras inom en viss "rayon", vanligen varierande mellan 1,000 till 2,000 fot å ömse sidor om den fastställda midtlinien.

Inom detta område hafva domstolarne också ansett jernvägen ega expropriationsrätt af fyllnadsämne, men derutöfver skulle den ej sträcka sig och icke till och med inom detta område till grus, hvilket likväl är oundgängligen nödvändigt vid jernvägsbyggnader. För min del anser jag emellertid, att expropriationslagen bör tolkas mera omfattande. Skulle den allmänna rätt Kongl. Maj:t lemnat ett jernvägsbolag att tillösa sig för anläggningens utförande erforderlig mark icke gälla grus, så vore ju jernvägsbyggaren tvungen att tillösa sig detta af jordegarna till det pris som kunde betingas, och man vore då precis på samma punkt, som då expropriationslagen stiftades, och utsatt för samma prejeri, som denna lag är afsedd att förekomma.

Man skulle ju kunna tänka sig att en jernväg ginge fram genom en trakt, der grus endast vore att tillgå på en enda punkt, och jordegaren förklarade att han ej för något pris ville aflåta detsamma, eller att grustagen låge på fideikomissjord, hvilken icke får säljas utan Kongl. Maj:s medgifvande, och man skulle då utan expropriationsrätt nödgas afstå från jernvägsbyggnaden. Det är visserligen sant att, såsom en ärad talare här anmärkt, man skulle kunna använda sönderslagen sten och annan materiel till fyllnadsämnen vid jernvägarne, men tänker man litet derpå, skall man snart finna, att detta byggnadssätt torde falla sig alltför dyrt.

I följd af den tolkning expropriationslagen fått af domstolarne, och då olika meningar derom gjort sig gällande i denna Kammare, anser jag det vara af vigt, att en förklaring deröfver lemnas, och jag skulle derföre helst hafva önskat återremiss af Lag-Utskottets betänkande, men då Andra Kammaren redan afgjort frågan i enlighet med Lag-Utskottets förslag, anser jag mig böra yrka bifall till betänkandet med de deruti anförda motiv.

Herr von Ehrenheim: För min del instämmer jag med de talare, hvilka ansett, att den nuvarande expropriationslagen icke innebär rättighet att expropriera grustågter, men jag kan icke instämma med dem, som önska att inlägga en sådan tolkning i denna lag eller genom ett nytt lagstadgande förvissa sig om en sådan rätt. Efter min tanke är det en högst väsentlig skillnad emellan nödvändigheten att öfver en viss mark framdraga en väg eller eljest använda den för ett bestämdt ändamål och att få rättighet att förse sig med ett för byggnaden nödigt och nyttigt material. Är det då verkligen så, att för praktiska ändamål en sådan ytterligare rättighet skall medgifvas, så tror jag att den bör omhägnas med vida större garantier för jordegaren, än som i expropriationslagen nu finnas stadgade.

Om jag med denna åsigt likväl inskränker mig till att yrka bifall till Lag-Utskottets betänkande utan att tillika tala något om ogillande af dess motiv, så är det derför, att jag icke anser något sådant ogillande vara behöfligt. Det är icke något annat föredraget

än det slut, hvartill Lag-Utskottet kommit, och om Kammaren nu bifaller betänkandet, är det icke heller annat än slutet som gillas. Det är endast i den händelse, att en skrifvelse skall aflåtas till följd af ett utskottsbetänkande, som det kan vara nödvändigt att särskildt ogilla motiven, för att de icke skola återfinnas i denna skrifvelse; men om någon skrifvelse, såsom här, icke kan komma i fråga, är ett ogillande alldeles icke behöfligt. Jemte det jag sålunda för egen del förklarar, att jag icke godkänner Utskottets motiv, inskränker jag mig till att yrka bifall till betänkandet.

*Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)*

Herr Peterson, Gustaf: Jag är ingen lagtolkare, och det skulle vara förmätet af mig att, efter det så många upplyste talare yttrat sig i frågan, inlåta mig på en tydning af lagens rätta förstånd, men jag ber endast att få säga, att, ehuru jag anser jernvägarne i vårt land för en mycket viktig sak, jag dock anser eganderätten för en mera viktig och heligare sak och ämnar icke uppoffra den för hvarken jernvägar eller något annat. För öfrigt sluter jag mig till deras mening, som yrkat bifall till Lag-Utskottets förslag, dock med ogillande af motiveringen, detta senare i strid med den siste talaren, till följd deraf att en medlem af Konungens Råd uttalat den åsigt, att, om motiven gillades, detta möjligen kunde föranleda att Kongl. Maj:t antoge en annan tolkning af lagen, än den som hittills gjort sig gällande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande, dels att Kammaren, med ogillande af Utskottets motivering, skulle bifalla det slut, hvartill Utskottet kommit, och dels återremiss af utlåtandet; framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till merberörda utlåtande, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, sedermera proposition på motiveringens ogillande men bifall till det slut, hvartill Utskottet stannat, då svaren likaledes utföllo med många nej, blandade med ja, och slutligen proposition på återremiss af utlåtandet, hvilken proposition besvarades med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Med anledning häraf hemstälde Herr Grefven och Talmannen, huruvida Kammaren såsom kontraposition vid voteringen antoge bifall till utlåtandet, och då härvid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Som votering äskades om kontrapositionens innehåll, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition.

“Den som vill, att, vid blifvande votering om återremiss af Lag-

Ändring af 1 §
i expropriationslagen.
(Forts.)

Utskottets utlåtande N:o 26, kontrapropositionen skall innehålla bifall till samma utlåtande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages såsom kontraproposition vid hufvudvoteringen bifall till det slut, hvartill Utskottet kommit, med ogillande af den därför använda motivering.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 37,

Nej — 30.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

“Den som vill, att Lag-Utskottets utlåtande N:o 26 skall till Utskottet återförvisas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utlåtandet.”

Vid denna omröstnings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 45,

Nej — 22.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda utlåtande N:o 21, i anledning af väckt förslag om upphäfvande i viss mån af den så kallade indigenatsrätten.

Herr von Gegerfelt: Genom ett förbiseende vid justeringen af detta betänkande har ett formfel deri fått kvarstå. Utskottet har enligt betänkandet tillstyrkt, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att hvad lag och särskilda författningar innehålla derom etc. I en sådan fråga som denna, der Riksdagen eger beslutanderätt, bör ett formuleradt författningsförslag framställas, och jag får därför hemställa

att, i enlighet med det beslut, som redan är i Andra Kammaren fattadt, proposition må framställas på bifall till Utskottets betänkande på det sätt: att Riksdagen för sin del måtte besluta följande förordning: "hvad lag och särskilda författningar innehålla derom, att ej någon må vinna inträde i prestembetet inom annat stift än der han är född, skall upphöra att vara gällande."

Herr Schönbeck: Då Lag-Utskottets vice ordförande rättat det formfel i Utskottets förslag, som der fans, kan jag icke annat än tillstyrka bifall dertill. För öfrigt vill jag icke yttra mig om motionen, utan får endast säga, att, om man också kan tänka olika om den större eller minde nytta, som kan blifva en följd af att antaga detta förslag, kunna dock meningarne icke gerna vara delade derom, att det här gäller en humanitetsfråga att gifva åt akademiskt bildande män, som stå nära att taga en vigtig examen, samma rättighet, som inom alla andra grenar. Jag anhåller vördsamt om bifall till Utskottets förslag med den ändring, som af Herr von Gegerfelt blifvit gjord.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att Herr *von Gegerfelt* hade yrkat bifall till Utskottets förevarande hemställan med följande förändrade lydelse: "att Riksdagen för sin del måtte besluta följande förordning:

"Hvad lag och särskilda författningar innehålla derom, att ej någon må vinna inträde i prestembetet inom annat stift än der han är född, skall upphöra att vara gällande".

Proposition på detta yrkande framställdes härefter och besvarades med ja.

Föredrogs och hänvisades till Lag-Utskottet Herr *Wærns* den 16 dennes bordlagda motion, N:o 43, angående upphörande af skyldigheten att uppsätta och underhålla så kallade milstolpar.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Måndagen den 20 Mars 1876.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades 4 protokollsutdrag för den 18 dennes, e. m.

Anmälles och bordlades nedan nämnda från Andra Kammaren inkomna protokollsutdrag:

N:o 116, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 16, beträffande Herr A. Bergströms motion N:o 108 om förordnande af censorer att öfvervara civila embetsexamina och juris kandidatexamen vid universiteten;

N:o 118, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 20, med anledning af väckt förslag om revision af gällande föreskrifter rörande eder och deras användande; samt

N:o 119, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 21, i anledning af Herr C. F. Tolls motion N:o 99, angående skjutsandes skyldighet att afvakta resandes ankomst.

Till åtlydnad af Kongl. Maj:ts nådiga kallelse afgingo Herr Grefven och Talmannen samt Kammarens Herrar Ledamöter kl. nära half 3 till Rikssalen, hvarest Hans Excellens Herr Justitie-statsministern, på Kongl. Maj:ts höga vägnar, uppläste Kongl. Maj:ts nådiga svar i anledning af åtskilliga, utaf innevarande riksdag antagna grundlagsförändringar. Sedan Herr Grefven och Talmannen härefter till Hans Excellens Herr Justitie-statsministern öfverlemnade Riksdagens underdåniga skrifvelse rörande af Kongl. Maj:t i nåder föreslagna och af Riksdagen antagna ändringar i rikets grundlagar, afslutades sammanträdet å Rikssalen och åtskildes Kammaren, enligt beslut, fattadt före afgången från samlingsrummet, å Kongl. slottet kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Fredagen den 24 Mars 1876.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Justerades protokollet för den 15 dennes för- och eftermiddagen.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr *Statsrådet Lagerstråle* anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren aflemna en Kongl. proposition, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående aflöning åt en Statsminister.

Den Kongl. propositionen blef härefter föredragen och lagd på bordet.

Upplästes ett af *Herr Bengtsson* inlemnadt memorial af följande lydelse:

Hos Kammaren får jag vördsamligen anhålla om tre veckors ledighet ifrån riksdagsgöromålen räknadt från den 27:de dennes.

Stockholm den 22 Mars 1876.

J. Bengtsson.

Denna anhållan bifölls.

Herr *Nilsson* hade ingifvit ett memorial, som nu upplästes och lydde sålunda:

Hos Riksdagens Första Kammare får jag vördsammast anhålla om ledighet från Riksdagsgöromålen under tre veckor räknadt från den 27 dennes.

Stockholm den 23 Mars 1876.

P. Nilsson.

Jemväl härtill gaf Kammaren sitt samtycke.

Vidare upplästes ett från Herr *Christoffer Olsson* inkommet memorial af följande innehåll:

Jag anhåller vördsamt om ledighet från riksdagsgöromålen under tre veckor, räknadt från den 27 dennes.

Christoffer Olsson.

Denna begäran blef af Kammaren bifallen.

Ytterligare föredrogs ett memorial af Herr *Pehrson*, så lydande:

Härmedelst får jag vördsammast anhålla om befrielse från riksdagsgöromålen under tre veckors tid, räknadt från den 24:de dennes.

Stockholm den 23 Mars 1876.

O. Pehrson.

Den begärda ledigheten beviljades.

Slutligen upplästes följande, af Herr *Jönsson* inlemnade memorial:

Undertecknad får härmed anhålla att, för angelägna göromål erhålla permission från och med den 27 dennes till och med den 18 instundande April.

Stockholm den 22 Mars 1876.

Anders Jönsson.

Äfven denna anhållan bifölls.

Herr *Tornerhjelm* begärde ordet och anhöll om tre veckors ledighet från riksdagsgöromålen från den 27 dennes; hvilket bifölls.

Uppå derom af Herr *Berg, Johan Theodor*, framställd anhållan, beviljades honom ledighet från riksdagsgöromålen under 15 dagar från den 29 dennes.

Föredrogs och lades till handlingarne Kongl. Maj:ts den 20 dennes å rikssalen afgifna nådiga svar i anledning af åtskilliga utaf innevarande Riksdag antagna grundlagsändringar; och skulle detsamma innehåll delgifvas Riksdagens kanslideputerade, för att iakttagas vid riksdagsbeslutets uppsättande.

Föredrogs Andra Kammarens den 20 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 116, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 16, beträffande Herr A. Bergströms motion N:o 108, om förordnande af censorer att öfvervara civila embetsexamina och juriskandidat-examen vid universiteten.

Uppå Herr *vice Talmannens* hemställan, beslöt Kammaren hänvisa detta ärende för vidare utredning till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2.

Efter föredragning af Andra Kammarens den 20 dennes bordlagda protokollsutdrag:

N:o 118, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 20, i anledning af väckt förslag om revision af gällande föreskrifter rörande eder och deras användande; samt

N:o 119, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 21, i anledning af Herr C. F. Tolls motion N:o 99, angående skjutsandes skyldighet att afvakta resandes ankomst;

beslöt Första Kammaren, uppå derom af *Herr vice Talmannen* gjorda hemställanden, hänvisa dessa ärenden för vidare utredning till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1.

Anmäldes och bordlades från nedan nämnda Utskott och Andra Kammaren inkomna utlåtanden, memorial och protokollsutdrag, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse med öfverlemnande af förteckningar öfver de för Statsverkets räkning utarrenderade egendomar;

N:o 46, i anledning af väckt motion derom att enskilda jernvägsbolag måtte tillerkännas rättighet att utan särskild ersättning ansluta sig till statens jernvägar;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 2, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 1, angående allmänna bevillningen;

Andra Kammararen:

N:o 136, med delgifvande af Kammararens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 24, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om författning rörande kostnadsersättning för medellös svensk undersåtes sjukvård i Norge;

N:o 137, med delgifvande af Kammararens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 25, angående ordnande af döfstummeundervisningen i riket;

N:o 138, med delgifvande af Kammararens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 26, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om förändring i förordningen om hushållningen med de allmänna skogarne;

Första Kammararens Andra Tillfälliga Utskott:

N:o 3, med anledning af Andra Kammararens beslut i fråga om åläggande för de statens embetsverk, hvilkas räkenskaper granskas af statens revisorer, att i räkenskaperna under särskildt konto upptaga från dem utbetalade anslag med eventuel återbetalningsskyldighet.

Kammararen åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Måndagen den 27 Mars 1876.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Justerades 3 protokollsutdrag för den 24 och protokollen för den 16 och 17 dennes.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kongl. Maj:ts Högsta Domstols afdelningar samfaldt.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 24 dennes bordlagda nådiga proposition angående aflöning åt en Statsminister.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets den 24 dennes bordlagda utlåtande N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse med öfverlemnande af förteckningar öfver de för Statsverkets räkning utarrenderade egendomar.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 24 dennes bordlagda utlåtande N:o 46, i anledning af väckt motion derom att enskilda jernvägsbolag måtte tillerkännas rättighet att utan särskild ersättning ansluta sig till statens jernvägar.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Bevilnings-Utskottets den 24 dennes bordlagda memorial N:o 2, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Bevilnings Utskottets betänkande N:o 1 angående allmänna bevilningen.

Efter föredragning af Andra Kammarens den 24 dennes bordlagda protokollsutdrag:

N:o 136, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 24, angående skrivelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om författning rörande kostnadsersättning för medellös svensk undersåtes sjukvård i Norge; och

N:o 137, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 25, angående ordnande af döfstummeundervisningen i riket;

beslöt Första Kammaren, uppå derom af *Herr Stråle* gjorda hemställanden, hänvisa dessa ärenden för vidare utredning till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2.

Föredrogs Andra Kammarens den 24 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 139, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 26, angående skrivelse till Kongl. Maj:t om förändring i förordningen om hushållningen med de allmänna skogarne; och beslöt Första Kammaren, uppå hemställan af *Herr Stråle*, hänvisa detta ärende för vidare utredning till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Första Kammarens andra Tillfälliga Utskotts den 24 dennes bordlagda utlåtande N:o 3, med anledning af Andra Kammarens beslut i fråga om åläggande för de statens embetsverk, hvilkas räkenskaper granskas af statens revisorer, att i räkenskaperna under särskildt konto upptaga från dem utbetalade anslag med eventuel betalningsskyldighet.

Anmälades och bordlades från nedannämnda Utskott ankomna memorial och utlåtanden nemligen från

Konstitutions-Utskottet:

N:o 2, angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll;

Lag-Utskottet:

N:o 27 i anledning af väckt förslag om antagande af förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning af ungskog inom Norrbottens län att gälla jemväl för Vesterbottens län, med undantag af lappmarkerna;

N:o 28, i anledning af väckt förslag om upphäfvande af 2 mom. i 5 § af Kongl. förordningen den 21 December 1857 angående egors fredande mot skada af annans hemdjur och om stängselskyldighet;

N:o 29, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets utlåtande N:o 26, om förändrad lydelse af 1 § i gällande förordning angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof;

Första Kammarens Första Tillfälliga Utskott:

N:o 4, i anledning af två utaf Herr C. Hammarhjelm väckta motioner angående förändring af gällande bestämmelser i fråga om villkoren för försäljning, till förtäring på stället, af vin och maltdrycker m. m.

Herr *von Koch* uppläste en motion N:o 44, om uteslutande från edsformulären af bekräftelseorden: "Så sant mig Gud hjelpe till lif och själ".

Hänvisades till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1.

Upplästes ett af Herr *Frisk* inlemnadt memorial af följande lydelse:

Härmed får jag vördsamt anhålla om ledighet från Riksdagsgöromålen under 18 dagar, räknade från den 29 dennes.

Stockholm den 27 Mars 1876.

Edvard Frisk.

Denna anhållan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem.

O. Brakel.

Onsdagen den 29 Mars 1876.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades 6 protokollsutdrag för den 27 dennes.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Thyselius anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning aflemna en Kongl. proposition, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående förändring i tiden för utbetalning af det till åstadkommande af jernvägsförbindelse emellan landskapet Dalsland och Smaalenenes amt i Norge beviljade anslag.

Den Kongl. propositionen blef härefter föredragen och bordlagd.

Herr *Wallenberg* uppläste en motion N:o 45, om bestämmande af statsministerns afföning till 24,000 kronor.

Begärdes på bordet.

Upplästes ett af Herr *Hallenborg* inlemnadt memorial af följande lydelse:

Jag anhåller om ledighet från riksdagsgörömlen under tiden från och med den 3 till och med den 19 instundande April.

Stockholm den 29 Mars 1876.

Magnus Hallenborg.

Denna anhållan bifölls.

Herr *Andreas Andersson* hade ingifvit ett memorial, som nu upplästes och lydde sålunda:

Anhålles vördsamt hos Riksdagens Första Kammare om ledighet från riksdagsgöromålen från den 29 dennes till den 15 April.

Stockholm den 28 Mars 1876.

A. Andersson.

Jemväl härtill gaf Kammaren sitt samtycke.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 24 och 27 dennes bordlagda utlåtande N:o 46, i anledning af väckt motion derom, att enskilda jernvägsbolag måtte tillerkännas rättighet att utan särskild ersättning ansluta sig till statens jernvägar.

Angående rätt för enskilda jernvägsbolag att utan ersättning ansluta sig till statens jernvägar.

Herr *Ekman, Carl*: I sitt föreliggande utlåtande har Stats-Utskottet afstyrkt allt afseende å den af Herr *Anders Persson* väckta motionen på den grund att hvad motionären der föreslagit innefattade en förvaltningsåtgärd, med hvilken det syntes Utskottet att Riksdagen icke borde taga någon närmare befattning. Jag vågar dock tro, att det ämne, som i motionen blifvit berördt, är af sådan beskaffenhet, att Riksdagen många gånger förut tagit befattning med dermed likartade, ehuru deremot skulle kunnat anföras precis samma skäl, som Utskottet här till grund för sitt afstyrkande andragit. Söka vi efter det egentliga skälet till den föreliggande motionen, så tror jag man skall finna det i den omständigheten, att, sedan åtskilliga af de först tillkomna enskilda banorna fått rättighet att ansluta sig till stambanorna, utan att deltaga i kostnaden för förvaltningen vid anslutningsstationerna, hafva deremot under senare tider andra grunder i detta afseende blifvit tillämpade. Enligt de uppgifter, som Utskottet förskaffat sig från trafikstyrelsen, är förhållandet det, att i allmänhet de först tillkomna banorna i Skåne varit befriade från alla afgifter vid anslutningsstationerna, medan deremot de senare tillkomna fått sig en dylik afgift påförd. Då nu motionen utgått från en i provinsen Skåne vald riksdagsman, är det temligen antagligt, att det är just detta förhållande, som framkallat motionen. Söker man göra sig reda för den uppfattning, som i detta ämne gjorde sig gällande vid tiden för de första enskilda banornas anläggning, så synes den egentligen hafva gått ut derpå, att det vore skäl att befria dessa banor från afgifter vid anslutningsstationerna, emedan de genom sin egen trafik tillförde staten en betydligt ökad rörelse; och om denna samma rörelse, som nu från de enskilda banorna fördes in på stambanorna, hade måst söka sig fram till dessa senare vid stationer, der ingen enskild bana funnes, så hade det varit för skötseln af stambanorna mindre lätt att upptaga denna rörelse, än om den kommit på vagnar, som redan vid en station på den enskilda banan mottagit sin last och således utan

Angående rätt för enskilda jernvägsbolag att utan ersättning ansluta sig till statens jernvägar.
(Forts.)

någon vidare behandling kunde vid anslutningsstationen fortsätta in på stambanan. Denna uppfattning synes, som sagdt, hafva föranlett, att vid den tid, då de första enskilda banorna byggdes med anslutning till stambanorna, de förra icke påfördes någon afgift. Nu är det möjligt, att åtskilliga af de banor, som på senare tider tillkommit, icke kunna ur denna synpunkt anses fullt likställiga med de förut byggda, utan att de i stället måhända kunna beskyllas för att draga från stambanorna fullt ut lika mycken trafik som de föra till dem. Ett sådant i väsentlig mån förändradt förhållande betingar naturligtvis också en annan behandling af de enskilda bolagen i detta afseende. Emellertid har det, vid granskning af de uppgifter Utskottet erhållit angående de af de enskilda bolagen betalade afgifter, förefallit Utskottet, som om icke samma grunder alltid följdes vid bestämmandet af dessa afgifter, utan som om detta bestämmande varit i någon mån godtyckligt. Det är med anledning häraf, som åtskillige reservanter i Utskottet ansett, att det vore önskvärdt, om mellan de banor, som äro af precis samma beskaffenhet, en full likställighet kunde åvägbringas; och på den grunden hafva samma reservanter varit af den åsigten, att Utskottet borde tillstyrka Riksdagen att hos Kongl. Maj:t anhålla, "det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke beträffande förhållandet mellan staten och de enskilda jernvägsbolag, hvilkas banor ansluta sig till statsbanorna, likställighet de enskilda bolagen emellan må kunna beredas, och i sådant fall meddela de föreskrifter, som till vinnande af en sådan likställighet erfordras." I detta slut hafva alla reservanterne förenat sig. De fleste af reservanterne från Andra Kammaren hafva ansett sig kunna komma till detta slut på grund af den motivering, som finnes reservationen bifogad. Men denna motivering har icke blifvit biträdd af ledamöterna från Första Kammaren, emedan den synes gå i sådan rigtning, att regeln skulle blifva, det samtliga enskilda banor, som ansluta sig till stambanorna, blefve befriade från all afgift såsom förvaltningsbidrag. Ett sådant uttalande hafva dock ledamöterna från denna Kammare icke tilltrött sig kunna biträda, emedan frågan efter deras uppfattning icke föreligger så utredd, att ett säkert omdöme kunnat fällas om hvad i detta afseende vore det bästa. Jag tager mig således friheten att hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall till det slut, hvartill reservanterne från Andra Kammaren kommit. Jag har, under hvad jag nu varit i tillfälle att anföra, andragit de skäl, på hvilka jag egentligen anser det vara af vigt, att Riksdagen biträder den föreslagna skrifvelsen, på samma gång som jag framhåller, att jag härmed icke vill hafva förenat något uttalande om att de enskilda bolagen i allmänhet borde vara befriade från afgift, utan endast att det vore önskvärdt att bolag, som arbeta under lika förhållanden, också måtte, så vidt möjligt, lika behandlas.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Jag tillåter mig till en början bestrida den föregående talarens påstående, att de först tillkomna enskilda jernvägarne varit befriade från att till staten erlagga sådant förvaltningsbidrag, hvarom här är fråga. Den första enskilda

banan, som anslöts till statens banor, var, så vidt jag vet, Köping—Hult jernvägen. Vid dess slutstation, Örebro, var förut en större stationspersonal anställd; men stambanan öfvertog då alla de åligganden, som bestridts af denna personal, emot det att Köping—Hultsbolaget till staten erlade en ringa del af hvad dess omkostnader vid nämnda station förut utgjort. Köping—Hultsbolaget fick således betala ett förvaltningsbidrag till stambanan, ehuru visserligen mycket lågt i förhållande till den fördel, som bereddes bolaget, särdeles om man tager i betraktande den betydliga lokaltrafik, som Köping—Hultjernvägen hade utan all beröring med stambanan. Vestgötabanorna fingo likaledes vidkännas förvaltningsbidrag, och på samma grund vill det tyckas, att de skånska banorna bort få betala sådant. Dessa torde emellertid hafva förebragt bättre skäl, jag vet icke hvilka, för att från dylikt bidrag blifva befriade, och de blefvo fria tills vidare.

Angående rätt för enskilda jernvägsbolag att utan ersättning ansluta sig till statens jernvägar.
(Forts.)

Nu är händelsen, att, för närvarande alla de enskilda banor, hvilka sluta till statens banor, betala förvaltningsbidrag eller äro uppsagda att betala sådant bidrag med undantag af sex. Bland dessa sex trafikeras två af staten, och der kan staten icke gerna taga särskild afgift för stationsbetjening. Då återstå fyra banor, hvilka åtnjuta befrielse från dylik afgift; men denna befrielse gäller endast till viss tid, och antagligen äro eller blifva de uppsagda före den tidens utgång och få sedermera, äfven de, erlægga något förvaltningsbidrag. Man kommer då derhän, hvilket synes mig vara det enda rätta, att alla de enskilda bolagen betala till staten i förhållande till det arbete, staten får för deras skull utföra. Nu kan det visserligen tyckas, att reservanternas skrifvelseförslag låter helt oskyldigt, och det skulle också i verkligheten vara ganska oskyldigt, om det icke låge något under det der talet om likställighet i fall, der likställighet icke kan ega rum. Ty det finnes icke två banor, som äro i fullt lika förhållanden, utan den ena är den andra olik i afseende på lokaltrafik, gods, passagerare, omlastningar, det sätt hvarpå banan skötes, m. m. Hade reservanterna föreslagit, att Riksdagen skulle begära en granskning af de grunder, efter hvilka förvaltningsbidrag böra af de enskilda bolagen utgöras, då kunde deras förslag haft någon rimlighet; men nu begär man här att få full likställighet mellan bolagen, och dertill en likställighet, som i sjelfva verket går ut på att alla skola åtnjuta befrielse från hvarje förvaltningsbidrag. Ser man till huru enskilda bolag i dylika fall behandla hvarandra, finner man, att de taxera omkostnaderna vid den för båda banorna gemensamma stationen och betala hälften hvar. Så gör icke staten, utan staten debiterar det enskilda bolaget det minsta möjliga, som gerna kan tagas, utan att gifva anledning till anmärkning af statens revisorer. T. ex. två smalspåriga banor möta hvarandra vid en station å stambanan och betala förvaltningsbidrag till denna med 1,000 kronor hvardera. Stationspersonalen har då med all säkerhet så mycket arbete för att öfverflytta gods från eller till bibanornas vagnar, att endast detta arbete lär kostas vida mer än bolagen betala, och dessutom skall all den trafik skötas, som öfvergår från den ena banan till den andra utan att be-

Angående rätt för enskilda jernvägsbolag att utan ersättning ansluta sig till statens jernvägar.
(Forts.)

röra stambanan. Granskar man alla de särskilda fall, der sådant förvaltningsbidrag erlägges, är jag förvissad, att man icke skall finna ett enda, der icke det arbete staten utför för de enskilda bolagens räkning, är värdt mycket mer än hvad de betala och arbetet eljest skulle kunna verkställas för. Går jag till en af de större enskilda banorna, sådan som Köping—Hultjernvägen, så är att märka, att der finnes en högst betydlig lokaltrafik från och till Örebro, hvilken aldrig kommer in på statsbanan och hvaraf staten således saknar all fördel, oaktadt det myckna arbete samma trafik för staten medför. Samma förhållande eger rum med östra Vermlands jernväg och flere andra.

Skulle nu staten utföra allt detta arbete för intet? Hvilket ökad arbete och besvär kommer icke att uppstå vid stambanans stationer i Göteborg och Kil, när bergslagernas bana blir öppnad för trafik, och vore det rimligt, att staten skulle besörja detta arbete utan all ersättning? Vid stationen Storvik passera stundom icke mindre än 32 tåg om dagen utefter Gefle—Dala-banan. Hvilken anledning skulle väl staten hafva att kostnadsfritt besörja stationsbetjening åt detta bolag, som drifver en så vinstgifvande affär? Vi hafva vidare Stockholm—Westerås—Bergslagens bana, en konkurrensbana, hvilken i likhet med flere andra bygges för att taga bort trafik från statens banor; skulle staten också der stå till tjenst för intet? Att understödja de enskilda jernvägarne är väl en sak för sig, som icke bör blandas tillsammans med det arbete, som staten utför för dessa jernvägars räkning. Detta arbete kommer med en tilltagande trafik och ett växande antal enskilda banor att oupphörligen ökas. För närvarande utgör den ersättning, staten uppbär för detta arbete 27,200 kronor, men inom några år kommer den helt säkert att uppgå till 50,000 kronor, och ändock gör staten derpå en verklig förlust. Kan det nu vara skäl, att ytterligare efterskänka äfven denna lilla godtgörelse, och, hvad som blefve deraf en följd, att skattlägga det öfriga samhället till förmån för dessa enskilda bolag, af hvilka åtminstone somliga icke äro i behof af dylika fördelar.

Jag vill slutligen erinra, att, om här föreläge en anmärkning af statsrevisionen, att staten icke finge tillräckligt betaldt för det arbete, som här är i fråga, eller någon annan anmärkning med hänseende till denna förvaltningsdetalj, då kunde det hafva något skäl för sig, att Riksdagen lade sig isaken; men att på en enskild motionärs framställning skrifva till Kongl. Maj:t i ett ärende, som det icke tillhör Riksdagen att handlägga i första hand, anser jag vara i hög grad olämpligt och origtigt, hvarföre jag för min del yrkar bifall till Utskottets förslag.

Friherre Skogman: Jag vill icke förneka, att den förste talarne har rätt deri, att möjligen åtskilliga ojemheter gjort sig gällande vid bestämmandet af de belopp, hvarmed enskilda jernvägar, som med statens banor hafva gemensamma stationer, skola lemna ersättning för de förvaltningskostnader, som derigenom ådragas staten. Men om sådant skett, så är ingenting lättare än att den, som anser sig i detta afseende hafva anledning till klagomål, dermed vänder sig till Kongl.

Maj:t, som icke lär underlåta att taga dem under öfvervägande. Jag anser det deremot alldeles olämpligt, att Riksdagen i första hand göres till forum för dylika klagomål. Är det åter fråga om att fastställa en allmän grundsats i förevarande ämne, så får jag för min del bestämdt uttala mig mot de åsigt, som tyckas ligga till grund för reservanternes yrkande. Jag är visserligen fullt benägen att medgifva rättigheten af hvad den förste talaren yttrade derom, att några allmängiltiga grunder borde uppställas för taxeringen af de enskilda banorna i här ifrågavarande afseende, hvarigenom de blefve sinsemellan mera likställda än nu är förhållandet. Men en sådan likställighet, som här förordas och som synes egentligen gå ut på, att alla enskilda banor borde vid anslutningsstationerna kostnadsfritt betjenas, synes mig vara icke blott olämplig, utan äfven orättvis. Den ena banan kan tillföra staten stor trafik och förorsaka obetydliga kostnader; den andra tillför deremot ingen trafik alls, utan drager kanske snarare trafiken bort från statsbanan och förorsakar ändock ganska mycket kostnad, omgång och besvär vid stationen, och jag ser då intet skäl hvarför dessa banor skulle ställas precis på samma fot med hvarandra. Innehållet i den skrifvelse, som reservanterna vilja aflåta till Kongl. Maj:t, är så sväfvande, att den redan derigenom förefaller mig mycket olämplig; men dessutom är jag äfven principiellt emot saken, emedan jag icke kan antaga, att statsbanorna i afseende på trafikens uppdrifvande stå i så stora förbindelser till de enskilda banorna, att de icke åtminstone i det stora hela återgälda sådant genom den ökade trafik, som de sjelfva tillföra de enskilda banorna; jag tror, att dessa båda omständigheter ungefär uppväga hvarandra. Härtill kommer, att enligt min tanke denna sak kan och bör betraktas ur ännu en annan synpunkt, som icke torde vara utan sin betydelse. Man har den senare tiden sökt att noggrant skilja mellan statsförvaltningens olika grenar och förekomma, att de på obehörigt sätt blandas ihop med hvarandra; hvar och en borde såsom verklig inkomst räkna hvad den förtjenar och icke betungas med utgifter, som egentligen tillhöra en annan. Så hafva vi nyligen inom postverket borttagit fribrefsposten, hvaremot postverket i sin ordning får betala till jernvägsstyrelsen för postens försling. Då man varit så noggrann vid bestämmandet af dessa förhållanden mellan statsverkets olika förvaltningsgrenar, så synes det mig underligt, om man nu skulle till förmån för en mängd enskilda banor frångå denna grundsats och låta statsbanorna utan någon ersättning bestrida förvaltningskostnader, som tillhöra de förstnämnda. Man vill i allmänhet taga bort natura förmåner, och jag ser icke något skäl att i detta fall gå i alldeles motsatt riktning och medgifva de enskilda jernvägarne fördelar, hvarigenom nära nog ett privilegium skulle för dessa företag uppstå. Jag är dessutom säker på, att, om ett sådant privilegium fått fortgå en tid och sedan vid ökad rörelse svårigheter yppa sig att sköta de enskilda banornas trafik vid statens stationer, till följd hvaraf en utflyttning kunde komma in fråga, då skall man nog få höra, att det icke är staten värdigt att framtaga de enskilda banorna de förmåner, de dittills åtnjutit, och då torde äfven icke så obetydliga anspråk komma att framställas på ersättning för hvad de

Angående rätt för enskilda jernvägsbolag att utan ersättning ansluta sig till statens jernvägar.
(Forts.)

Angående
rätt för en-
skilda jern-
vägsbolag att
utan ersätt-
ning ansluta
sig till statens
jernvägar.
(Forts.)

sålunda skulle mista. På alla dessa skäl vågar jag anhålla om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande utlåtande och dels af Herr *Ekman*, att Kammaren skulle bifalla det slut, hvartill Herr O. B. Olsson m. fl. i deras vid utlåtandet fogade reservation kommit, hvilket slut lydde sålunda: "att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke beträffande förhållandet mellan staten och de enskilda jernvägsbolag, hvilkas banor ansluta sig till statsbanorna, likställighet de enskilda bolagen emellan må kunna beredas, och i sådant fall meddela de föreskrifter, som till vinnande af en sådan likställighet erfordras".

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till utlåtandet och då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 24 och 27 dennes bordlagda memorial N:o 2, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Utskottets betänkande N:o 1, angående allmänna bevillningen.

Punkten 1.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2.

Herr Bennich: Jag har icke någon förhoppning, att Kammaren skall frångå Utskottets hemställan i denna punkt, då Kammaren vid ett föregående tillfälle visat sig gilla en gemensam votering af ungefär samma slag som den nu föreslagna. För min del kan jag dock icke underlåta att till Kammarens protokoll ytterligare uttala min från en sådan uppfattning afvikande åsigt. Jag tror icke, att det är med grundlagens stadgande öfverensstämmande, att så beskaffade reglementariska föreskrifter, som den här ifrågavarande, hvilken hvarken afser grunden för bevillningen, sättet för dess tillämpning eller dess fördelning, göras till föremål för gemensam omröstning. Vi hafva nu kommit in på en sådan väg, och jag fruktar och ser allt för väl, att fortsättningen på denna väg leder till att Första Kammaren blifver utan inflytande i beskattningsfrågor. Jag kan för min del icke gilla ett sådant tillvägagående, som omöjligt kan vara öfverensstämmande med grundlagens mening.

Friherre af Ugglas: Jag ber att få instämma med den siste talaren. Jag kan för min del nu lika litet som någonsin förut fatta,

huru frågor om stället, der en bevilning skall debiteras och uppbäras, kunna göras till föremål för gemensam votering. Ser man på det stadgande, hvarigenom dessa gemensamma voteringar föreskrivas särskildt i bevillningsfrågor, så heter det der, att sådan votering skall anställas, "der Kamrarne sig icke förena om grunderna för någon bevilning, sättet för deras tillämpning eller bevillningens fördelning till utgörande." Kan man nu säga, att fråga om *stället*, hvarest jag skall debiteras för bevilning, kan hänföras under någon af dessa tre kategorier. Jag tror, att gemensam votering i en sådan fråga är så uppenbart stridande mot grundlagens mening, att äfven jag icke kan annat än till protokollet uttala min reservation mot en sådan åsigt. Jag ber att i Kammarens minne få återföra, att det första tillfälle, då ett stadgande af den beskaffenhet, som här är i fråga, infördes i bevillningsstadgan, var vid 1865 års riksdag, då bankbolag ålades att vid sina särskilda kontor lemna uppgifter för bevillingen; och detta skedde genom tre ständs beslut. Hade man då ansett det för en bevillningsfråga, så hade man enligt då gällande Riksdagsordning bort votera derom i förstärkt Bevillnings-Utskott; det skedde icke. Vidare har Första Kammaren vid åtskilliga tillfällen vidhållit samma uppfattning, ehuru Kamraren sedan i afseende å jernvägstrafiken frångått densamma. För min del tror jag, att ett fortgående på denna bana skulle leda derhän, att vi göra till regel hvad grundlagen velat stadga endast såsom undantag, och vi få votera gemensamt om hvartenda ord i bevillningsförordningen. Ehuru jag ej vågar hoppas, att Kamraren skall frångå det af Utskottet i denna punkt gjorda förslaget, har jag dock velat nedlägga min reservation mot en sådan uppfattning af grundlagens föreskrift.

Herr Hammar: För min del får jag erkänna, att jag icke hyser någon särdeles förkärlek för de gemensamma voteringarne; men man må om dem hysa hvilken tanke som helst, lärer väl den enskilda åsigten derom få vika, och man måste foga sig efter hvad grundlagen i dylika fall föreskrifver. För Bevillnings-Utskottet har föreskriften i 71 § Regeringsformen syntes temligen tydlig, då det i denna paragraf heter: "På enahanda sätt förfares jemväl, der Kamrarne sig icke förena om *grunderna* för någon Bevilling, *sättet* för deras tillämpning, eller Bevillingens *fördelning till utgörande*." Det har förekommit Utskottet fullt klart, att, då här är fråga huruvida bevilning för ett kanalbolag skall erläggas der bolagets styrelse har sitt säte eller vid de särskilda stationerna, frågan just gäller sättet för bevillingens tillämpning eller dess fördelning till utgörande, och att således gemensam omröstning måste ega rum. Om denna uppfattning af grundlagens föreskrift hafva alla vid voteringspropositionens uppgörande närvarande ledamöter af Utskottet varit ense, och jag ber endast att få i Kammarens minne återkalla hvad som föreföll vid 1872 års riksdag, då alldeles samma bestämmelse, som nu är ifrågasatt för kanalbolagen, infördes för jernvägsbolagen. Det förslag, som derom var väckt afslogs af Första Kammaren, men bifölls af Andra Kammaren,

och Kamrarne hade således stannat i olika beslut. Bevillings-Utskottet föreslog då för frågans afgörande en voteringsproposition, alldeles lika beskaffad med den nu föreliggande, och båda Kamrarne godkände propositionen, hvarefter gemensam votering egde rum. Detta har varit en ytterligare anledning för Utskottet att framlägga det voteringsförslag, som nu är under öfverläggning.

Man må, såsom sagdt, hysa hvilken mening som helst om gagneligheten eller icke af de gemensamma voteringarne, så kan jag dock för min del icke finna annat än, att grundlagens föreskrift i detta fall, tolkad efter dess ordalydelse, är så tydlig, att man icke här kan komma ifrån en dylik votering. Jag får således anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Friherre af Ugglas: Jag ber att få göra tillägg till mitt förra yttrande, att jag tillåter mig nu anhålla om proposition på afslag å den ifrågavarande punkten af betänkanDET. Jag kan icke finna annat, än att det är en så betänkelig bana man slagit in på genom de upprepade gemensamma voteringarne i sådana frågor som denna, att det kan vara skäl att, fastän Första Kammaren en gång, i strid med hvad den förut gjort, godkänt en dylik voteringsproposition, nu upphöra att fortgå vidare på den vägen. Godkänna vi nu den föreliggande punkten, få vi på samma skäl votera gemensamt med Andra Kammaren om den följande punkten, der det gäller uteslutande af orden "hufvudsakligen" i Bevillingsstadgans 9 § 2 mom., och "förelämligast" i samma paragrafs 3 mom.

Jag tror, att då grundlagen — jag skulle nästan vilja säga såsom ett nödvändigt ondt — infört dessa gemensamma voteringar, det är nödvändigt att man tager sig till vara för att under dem hänföra mer än hvad som är oundgängligt.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den föreslagna voteringspropositionen och dels afslag å densamma, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på voteringspropositionens godkännande och då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Herr *Bennich* begärde votering. Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

"Den, som godkänner den i 2:dra punkten af Bevillings-Utskottets memorial N:o 2 föreslagna voteringsproposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren den ifrågavarande voteringspropositionen."

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 45.

Nej — 39.

Punkten 3.

Voteringspropositionen godkändes.

Föredrogs ånyo och bifölls Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts den 24 och 27 dennes bordlagda utlåtande N:o 3, i anledning af Andra Kammarens beslut i fråga om åläggande för de statens embetsverk, hvilkas räkenskaper granskas af statens revisorer, att i räkenskaperna under särskildt konto upptaga från dem utbetalda anslag med eventuel återbetalningsskyldighet.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 27 dennes bordlagda memorial N:o 2, angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll.

Föredrogs men begärdes af flera ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 27 dennes bordlagda utlåtande N:o 27, i anledning af väckt förslag om antagande af förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning af ungskog inom Norrbottens län att gälla jemväl för Vesterbottens län, med undantag af Lappmarkerna.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets den 27 dennes bordlagda utlåtande N:o 28, i anledning af väckt förslag om upphäfvande af 2 mom. i 5 § af Kongl. förordningen angående egors fredande mot skada af annans hemdjur och om stängselskyldighet.

Föredrogs och lades till handlingarne Lag-Utskottets den 27 dennes bordlagda memorial N:o 29, i anledning af återremiss af utlåtandet N:o 26, om förändrad lydelse af 1 § i gällande förordning angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Föredrogs men begärdes af flera ledamöter ånyo på bordet Första Kammarens första tillfälliga Utskotts den 27 dennes bordlagda utlåtande N:o 4, i anledning af två utaf Herr C. Hammarhjelm väckta motioner angående förändring af gällande bestämmelser i fråga om vilkoren för försäljning, till förtäring på stället, af vin och malt-drycker m. m.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets utlåtande N:o 22, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Åttonde Hufvud-titel;

äfvensom Första Kammarens Andra tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5, i anledning af Herr O. E. L. Dahms motion angående frid-lysning af småfögel.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att de för första gången bordlagda Utskottsutlåtandena skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras näst före de utlåtanden, som i dag för andra gången bordlagts; hvilket bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.
